

Sivistysvaliokunnan mietintö N:o 1 hallituksen esityksen johdosta laiksi koulujärjestelmän perusteista.

Eduskunta on pöytäkirjanottein 25 päivältä huhtikuuta 1967 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevaa käsittelyä varten hallituksen edellä mainitun esityksen n:o 44 (1967 vp.). Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä ed. Leinosen lakialoitteen n:o 172 (1966 vp.), joka sisältää ehdotuksen laiksi yhtenäiskoulujärjestelmään siirtämisestä, ed. Tiekson ym. lakialoitteen n:o 173 (1966 vp.), joka sisältää ehdotukset laeiksi koulujärjestelmän perusteista sekä kunnallisten ja yksityisten oppikoulujen valtionavusta, siltä osin kuin se koskee ehdotusta laiksi koulujärjestelmän perusteista, ed. Lujan ym. lakialoitteen n:o 200 (1966 vp.), joka sisältää ehdotuksen laiksi lääninkoululautakunnista, sekä ed. Teirin ym. lakialoitteen n:o 143 (1967 vp.), ed. Leivo-Larssonin lakialoitteen n:o 144 (1967 vp.), ed. Eskmanin lakialoitteen n:o 145 (1967 vp.), ed. Ahosen ym. lakialoitteen n:o 146 (1967 vp.), ed. Uusitalon ym. lakialoitteen n:o 147 (1967 vp.), ed. T. Salon ym. lakialoitteen n:o 148 (1967 vp.), ed. Sillantauksen ym. lakialoitteen n:o 149 (1967 vp.) ja ed. Hanhirovan ym. lakialoitteen n:o 1, jotka kaikki sisältävät ehdotuksen laiksi koulujärjestelmän perusteista. Lisäksi valiokunta on käsitellyt tässä yhteydessä ed. Ahosen ym. toivomusaloitteen n:o 517 (1966 vp.) yhtenäiskouluperiaatteen mukaisen peruskoulun aikaansaamisesta, ed. Linkolan ym. toivomusaloitteen n:o 554 (1966 vp.) kunnallisen keskikoulun muuttamisesta yhtenäiskouluksi, ed. Vilponiemen ym. toivomusaloitteen n:o 255 (1967 vp.) peruskoulun pohjalle rakennettavan yhtenäiseen koulujärjestelmään johtavan koulunuudistuksen valmistelemisesta, ed. Hanhirovan ym. toivomusaloitteen n:o 256 (1967 vp.) toimenpiteistä koulunuudistuksen kokeilutoiminnan aikaansaamiseksi, ed. Saalastin ym. toivomusaloitteen n:o 257 (1967 vp.) tutkimuksen toimittamisesta kou-

lunuudistuksen vaikutuksista kansakoulun ja kansalaiskoulun opettajien asemaan, ed. Apajalahden ym. toivomusaloitteen n:o 258 (1967 vp.) oppilaiden ja opettajien edustukseen perustuvan kouluneuvoston sisällyttämisestä koulu-uudistukseen, ed. Saalastin ym. toivomusaloitteen n:o 259 (1967 vp.) selvityksen toimittamisesta koulukiinteistöistä, opettajanviroista ja taloudellisista mahdollisuuksista koulunuudistuksen kiireellisyysjärjestyksen määrittämiseksi, ed. Haukipuron ym. toivomusaloitteen n:o 262 (1967 vp.) maatilatalouden opetuksen huomioon ottamisesta peruskoulun opetusohjelmassa, ed. Kaarlosen ym. toivomusaloitteen n:o 263 (1957 vp.) käytännön aineiden määrittelemisestä koulunuudistuksen yhteydessä opetusaineiden joukkoon, ed. Uusitalon ym. toivomusaloitteen n:o 264 (1967 vp.) kansainvälisen kasvatuksen ottamisesta osana koulujen opetusohjelmiin, ed. Kockin ym. toivomusaloitteen n:o 265 (1967 vp.) lukioasteen ja esikouluopetuksen liittämisestä koulukoikeilun piiriin sekä ed. Leinosen toivomusaloitteen n:o 267 (1967 vp.) kansakoulun muuttamisesta koko maassa yhdeksänvuotiseksi. Valiokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti pyytänyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen sekä lakialoitteiden n:ot 143—149 (1967 vp.) johdosta perustuslakivaliokunnan lausunnon, joka on tämän mietinnön liitteenä. Kuultuaan asiantuntijoina ylitarkastaja E. Ahoa kouluhallituksesta, rehtori S. Apajalahtea Oppikoulunopettajain Keskusjärjestöstä, filosofian ylioppilas O. Appelqvistia ja valtiotieteen kandidaatti O. Arrakoskea Suomen Teiniliitosta, kulttuurisihteerä J. Blombergiä Suomen Ylioppilaskuntien Liitosta, toimittaja N. Engströmiä Finlands svenska folkskollärarförbund nimisestä yhdistyksestä, Åbo Akademin rehtoria N.-E. Enqvistiä, kouluneuvos L. Fröseniä kouluhallituksesta, koulutoimen joh-

taja K. Haahdelaa kouluhallituksesta, toiminnanjohtaja H. Haapaniemiä Suomen Ammattikoulujen Opettajaliitosta, kansliapäällikkö A. Hannusta sisäasiainministeriöstä, Kauppa- ja korkeakoulun rehtoria A. Heinästä, Helsingin lastensuojelun toimitusjohtajaa A. Heiskasta, sihteeri R. Hanssonia Finlands svenska folkskollärarförbund nimisestä yhdistyksestä, tiedotussihteeri A. Henttosta Suomen Opettajain Liitosta, kouluneuvos A. Hinkkasta kouluhallituksesta, maisteri N. Honkalaa Yksityiskoulujen Keskustoimistosta, lehtori K. Hälistä Helsingin yliopistosta, Kirkon Kasvatustakeskuksen sihteerinä M. Iskalaa, Väestöliiton toiminnanjohtajaa J. Itälää, osastopäällikkö S. Kalliota Suomen Kaupunkiliitosta, hallitusneuvos V. Kalliota opetusministeriöstä, kouluneuvos R. Kanervaa kouluhallituksesta, Kansakouluntarkastajain yhdistyksen puheenjohtajaa T. Karttusta, kouluneuvos L. Kaukamaata kouluhallituksesta, kansakouluntarkastaja O. Ketosta, Ammattikoulujen Opettajaliiton puheenjohtajaa M. Kinnusta, maaherra U. Kiukasta, Helsingin yliopiston rehtoria E. Kivistä, hallitusneuvos V. Knuutia valtiovarainministeriöstä, osastopäällikkö E. Koivukoskea Maalaiskuntien Liitosta, professori M. Koskenniemiä Helsingin yliopistosta, kotitalousneuvos S. Koukia maataloushallituksesta, vt. pääjohtaja P. Kuosmasta kouluhallituksesta, diplominsinööri E. Kuosmasta Kanta-Hämeen alue-suunnittelutoimistosta, professori O. Kyöstiötä Oulun yliopistosta, maisteri P. Käppiä Jyväskylän yliopistosta, maatalousneuvos M. Laamasta maataloushallituksesta, Kemin kaupungin kansakouluntarkastajaa L. Lehtisaloa, Eduskunnan oikeusasiamiestä R. Leskistä, hallitussihteeri P. Liakkaa sisäasiainministeriöstä, vt. kouluneuvos V. Lyytikäistä kouluhallituksesta, maisteri O. Mäkeä Jyväskylän yliopistosta, kouluneuvos A. Mäntyjää Kansakouluntarkastajain yhdistyksestä, pääjohtaja A. Niiniä, toimistopäällikkö J. Nummista opetusministeriöstä, opetusneuvos V. Nurmea opetusministeriöstä, opetusministeri R. H. Oittista, kansanedustaja I. Paanasta Kehitysvammaliitosta, hallintotieteen ylioppilas P. Palttilaa Suomen Ylioppilaskuntien Liitosta, opettaja P. Punkaria Suomen Opettajain Liitosta, professori L. Arvi P. Pöijärveä, Helsingin yliopiston kansleria P. Ravilaa, professori O. Reuteria Helsingin yliopistosta, ylitarkastaja J. Räihää koulu-

hallituksesta, virastovaltuutettu S. Salmista valtiovarainministeriöstä, lehtori L. Salosta Helsingin opettajakorkeakoulusta, valtiotieteen maisteri J. Sarjalaa Maalaiskuntien Liitosta, kansakouluntarkastaja T. Sauriota Kansakouluntarkastajain yhdistyksestä, kouluneuvos U. Somerkiveä kouluhallituksesta, Teknillisen korkeakoulun rehtoria S. Stenijä, professori P. Suomalaista Helsingin yliopistosta, toiminnanjohtaja J. Södermania Finlands svenska landskommuners förbund nimisestä yhdistyksestä, osastopäällikkö M. Takalaa opetusministeriöstä, toiminnanjohtaja J. Talvitietä Seutusunnittelun Keskusliitosta, Helsingin yliopiston kasvatusopin dosenttia K. Tammista, Suomen Opettajain Liiton puheenjohtajaa A. Tammivuorta, Suomen Opettajain Liiton toiminnanjohtaja E. Teeri-jokea, maaherra J. Tuomista, filosofian tohtori R. Vileniusta Helsingin yliopistosta, Eduskunnan puhemiestä J. Virolaista ja kouluneuvos R. Virtasta kouluhallituksesta valiokunta kunnioittavasti esittää seuraavaa.

Yhtyen eduskunnan aikaisempiin kannanottoihin sekä siihen, mitä hallituksen esityksen perusteluissa on lausuttu koulujärjestelmämme yhtenäiskouluperiaatteen pohjalta toimeenpantavan uudistamisen tarpeellisuudesta ja kiireellisyydestä, valiokunta on asettanut kannattamaan hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä.

Hallituksen esityksen johdosta valiokunta on kuitenkin tehnyt seuraavat huomautukset.

Huomioon ottaen, että ehdotettu laki koulujärjestelmän perusteista käsittää ainoastaan ne suuntaviivat ja periaatteet, joiden mukaan koulujärjestelmämme tulisi kehittää, valiokunta katsoo, että lain säännöksiä olisi koulu-uudistusta toteutettaessa pyrittävä tulkitsemaan mahdollisimman joustavasti kulloinkin esiintyvien tarpeiden mukaisesti. Niin ikään olisi pyrittävä mahdollisimman pian aikaansaamaan koko koulujärjestelmää sekä kouluhallintoa koskeva uusi lainsäädäntö.

Uusi peruskoulu tulee muodostamaan osan koko koulujärjestelmästä, minkä vuoksi sen tulisi tasollisesti ja alueellisesti niveltä kitkattomasti sekä esikoulutusasteeseen että peruskoulun jälkeiseen koulutukseen kaikki ne jatkokoulutusmuotoineen. Tämän vuoksi olisi koulusuunnittelussa otettava huomioon paitsi kunnalliset myös alueelliset näkökoh-

dat, jolloin pääpaino olisi asetettava alueelliseen koulutustarpeeseen.

Lakiehdotuksessa ei ole kiinnitetty tarpeellista huomiota peruskoulun jälkeisen nuorisasteisen koulun perusteisiin siten, että varsinaisen lukion rinnalla olisi riittävästi lukiota vastaavia ammatillisia ja teknillisiä opintosuuntia ja oppilaitoksia. Niin ikään on jätetty kokonaan huomiota vaille aikuis-kasvatusta suorittavien oppilaitosten asema peruskoulun yhteydessä. Tämän vuoksi valiokunta katsoo, että olisi kiireellisesti valmistettava kokonaissuunnitelma, jolla turvataan koulujärjestelmämme kehittämisen uudistetun peruskoulun mahdollisuudet hyväksi käyttäen, ja että oppilaille järjestetään myös peruskoulun jälkeen mahdollisuudet saada opiskella samoilla sosiaalisilla eduilla kuin peruskoulussa.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota hallituksen esityksen perusteluissa olevaan lausumaan, jonka mukaan kahden oppilaalle vieraan kielen opiskelu peruskoulussa joudutaan asettamaan ehdoksi lukioon pääsyyllä. Tämä johtaisi peruskoulun yläasteella yhtenäiskouluperiaatteen vastaiseen eriytymiseen. Valiokunnan mielestä jokaiselle peruskoulun suorittaneelle olisi varattava samanlaiset mahdollisuudet jatkaa opintoja lukiossa. Jotta tähän voitaisiin päästä, valiokunta pitää tärkeänä, että lukioasteen opetus järjestetään nuorisasteen koulutuksen kokonaissuunnittelun yhteydessä niin, ettei peruskoulussa yhtä oppilaalle vierasta kieltä opiskeluiden mahdollisuuksia suorittaa jatko-opintoja nuorisasteisissa oppilaitoksissa rajoiteta, sekä kiirehtii nuorisasteen koulutuksen järjestämistä tarkoittavien esitysten antamista eduskunnalle.

Hallituksen esityksen mukaan koulu-uudistus tulee toteutettavaksi asteittain ajoitettuna kunnittain ja kuntaryhmittäin. Tällöin on pidettävä yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden saavuttamisen kannalta tärkeänä, että uudistuksen toimeenpanemista tarkoittavat toimenpiteet pyritään suuntaamaan ensisijaisesti niihin kuntiin ja kuntaryhmiin, joissa kouluolot ovat nykyisen rinnakkaiskoulujärjestelmänkin vallitessa puutteellimmat. Tähän on eduskunta, lausueensa aikoinaan toivomuksen peruskoulumme uudistamisesta yhtenäiskouluperiaatteen mukaisesti, kiinnittänyt huomiota edellyttämällä, että uutta koulujärjestelmää toteutettaessa syrjäisten ja

vähävaraisten seutujen oppilaiden tarve tyydytetään ensisijaisesti.

Kun uuteen koulujärjestelmään siirtymisen tulee tapahtumaan lakiehdotuksessa tarkoitettuna siirtymäkauden puitteissa eri kunnissa eri aikoina, tulevat oppilaiden saamat sosiaaliset edut tänä aikana poikkeamaan toisistaan sen mukaan, missä vaiheessa kunkin kunnan osalta uusi järjestelmä toteutetaan. Valiokunnan mielestä tämän epäkohdan poistamiseksi olisi selvitettävä, miten kaikille oppivelvollisille oppilaille voitaisiin antaa myös siirtymävaiheen aikana samat sosiaaliset edut kuin mitä hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus edellyttää.

Yhtenäiskouluperiaatteen mukaisesti tulee opetuksen peruskoulussa yleensä olla yhteistä ja samansisältöistä. Kun nyky-yhteiskunnassa vaadittavien tietojen ja taitojen määrä, jonka hankkimiseen on peruskasvatuksen yhteydessä varattava mahdollisuus, jatkuvasti lisääntyy olojen kehittyessä, on opetussuunnitelman laatimiseen kiinnitettävä erityistä huomiota. Kaikille välttämättömän tieto- ja taitomäärän ohella tulee suunnitelmaan sisällyttää myös oppilaiden taipumusten ja harrastusten edellyttämää valinnanvaraista ainesta. Tällöin on tiedolliset, taidolliset, eettiset ja esteettiset ainekset pyrittävä ottamaan huomioon tasapuolisesti. Myös kotitalous, maatalous, käsityö ja muut näihin rinnastettavat lähinnä käytännöllisluonteiset aineet on tarpeellisessa laajuudessa sisällytettävä opetusohjelmaan. Jotta peruskoulun oppilailla säilyisi mahdollisuus opetussuunnitelman puitteissa kehittää ja toteuttaa yksilöllisiä kykyjään, on pidettävä tärkeänä, että kaikille yhteisten pakollisten aineiden tuntimäärä rajoitetaan niin pieneksi kuin sen näiden aineiden asianmukaista opetusta vaarantamatta on mahdollista.

Koska kysymys siitä, olisiko peruskoulussa tarkoituksenmukaista ja mahdollista opettaa yhteisenä aineena kahta oppilaalle vierasta kieltä, ei asiantuntijoiden mukaan ole riidaton, valiokunta on sitä mieltä, että asiassa olisi suoritettava kokeiluihin perustuvaan tutkimukseen pohjautuva selvitys. Samalla olisi myös tutkittava, millä luokalla vieraan kielen opetus olisi opetuksen onnistumisen kannalta tarkoituksenmukaisinta aloittaa ja missä laajuudessa peruskoulun ala-asteella kielten opetuksessa voitaisiin käyttää opettajia, joilla opetettava aina on äidinkielenä.

Eräs koulu-uudistuksen keskeisistä tavoitteista on opetuksen tehostaminen. Tähän päämäärään voidaan pyrkiä muun muassa opetusmenetelmiä kehittämällä ja ottamalla käyttöön nykyistä enemmän ajanmukaisia opetusvälineitä. Etenkin kielten opetuksessa nykyaikainen tekniikka tarjoaa runsaasti erilaisia apuvälineitä, joiden avulla on todettu saavutetun opetuksen onnistumisen kannalta erittäin merkittäviä tuloksia. Valiokunta onkin sitä mieltä, että uutta peruskoulua luottaessa ja kehitettäessä olisi varattava riittävästi varoja opetusvälineiden ajanmukaistamiseen. Edelleen valiokunta pitää opetuksen tehostamisen kannalta tärkeänä, että peruskoulun ala-asteen luokkia sijoitetaan, milloin se on taroituksenmukaista, myös yläasteen yhteyteen ala-asteen pedagogista rakennetta kuitenkin muuttamatta. Samoin pitäisi olla mahdollista aineopettajien lisääntyvä käyttö myös peruskoulun ala-asteen tärkeimmissä opetusaineissa. Niin ikään voitaisiin opetusta tehostaa lisäämällä opetukseen käytettävän ajan pituutta jatkamalla lukukausia, mikä valiokunnan mielestä olisi, kun nykyiset loma-ajat otetaan huomioon, täysin mahdollista ja tarkoituksenmukaista.

Koulu-uudistuksen asianmukainen toteuttaminen edellyttää riittävän pätevää ja peruskoulun eri asteille soveltuvaa opettajakuntaa. Tämän vuoksi valiokunta on sitä mieltä, että opettajain valmistus olisi kiireellisesti järjestettävä sekä määrällisesti että laadullisesti vastaamaan uuden koulumuodon tarpeita. Erityisesti olisi tällöin kiinnitettävä huomiota opettajien täydennys- ja jatkokoulutukseen, joka on tarpeen vaatima myös heidän muutoin vaikeutuvan työllisyystilanteensa takia. Samoin olisi kiinnitettävä huomiota hallinnosta vastaavien henkilöiden koulutukseen sekä koulujen että kunnan kouluhallinnon tarpeita silmällä pitäen. Tällaisia koulutettavia ryhmiä olisivat muun muassa koulujen johtajat, rehtorit ja kunnalliset koulutoimen johtajat.

Eräiden valinnaisten aineiden, erityisesti kielten, musiikin ja muiden taideaineiden opetus tulisi voida järjestää silloin, kun se käytännössä osoittautuu mahdolliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi, yhteistyössä paikallisten erityisoppilaitosten kanssa. Tätä silmällä pitäen pitäisi selvittää, mitä muutoksia sanotunlainen järjestely edellyttäisi valtionapua ja opetusvelvollisuutta koskeviin säännöksiin.

Hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen yksityiskohtiin valiokunta on tehnyt seuraavat muutosehdotukset.

2 §. Lakiehdotuksen mukaan oppivelvollisille tarkoitettuun peruskouluun voi kuulua myös lastentarha. Kun lastentarhat eivät toistaiseksi ole varsinaisen kouluhallinnon alaisia ja kun valiokunnan mielestä olisi kunnan koululaitoksen kehittämisen kannalta suotavaa, että nykyistä joustavammin voitaisiin ainakin kokeilumielessä järjestää varsinaiseen peruskouluopetukseen läheisesti kytkeytyvää ja valtionapuun oikeuttavaa esiopeutusta, valiokunta on laajentanut 2 §:n 1 momentin sanamuotoa.

6 §. Valiokunta on katsonut ruotsin kielen aseman turvaamiseksi ja valintamahdollisuuksien lisäämiseksi peruskoulun kieltenopetuksessa tarpeelliseksi ehdottaa 6 §:n 2 momenttia muutettavaksi niin, että sen mukaan voidaan ruotsinkielisissä peruskouluissa ala-asteella kaikille yhteisenä aineena opetettavan englannin kielen tai toisen kotimaisen kielen lisäksi vapaaehtoisena aineena opettaa myös toista mainituista kielistä ja että peruskoulussa voi valtioneuvoston luvalla ala-asteen opetussuunnitelmaan kuulua englannin kielen sijasta kaikille oppilaille yhteisenä aineena ranskan, saksan tai venäjän kieli, jolloin yläasteen opetussuunnitelmaan vai kuulua niitä oppilaita varten, jotka opiskelevat valinnaisena aineena toista kotimaista kieltä, lisäksi valinnaisena aineena englannin kieli. Lisäksi valiokunta on pitänyt asianmukaisena saattaa kaupunki- ja kauppalakunnat sekä maalaiskunnat kielen valinnassa samaan asemaan sekä alentaa valintamahdollisuuden edellytykseksi tarkoitettua asukasluvun vähimmäisrajaa.

Koska uskonnon ja siveysopin opetusta koskeva kysymys on valiokunnan saaman tiedon mukaan parhaillaan selvittävänä, valiokunta on tässä vaiheessa pitänyt asianmukaisena muuttaa 6 §:n 3 momentin säännöksen vastaamaan periaatteessa nykyisin voimassa olevan kansakoululain määräyksiä sekä poistaa siveysopin 6 §:n 1 momentissa lueteltujen opetussuunnitelmaan otettavien aineiden joukosta. Samalla valiokunta edellyttää, että uskonnonopetusta kehitetään vastaamaan entistä paremmin muuttuvan yhteiskunnan tarpeita. Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota peruskoulun yläasteen aineopettajakaksymykseen samoin kuin siihen, että luok-

kaopettajalle, joka vakaumuksellisista syistä ei halua opettaa uskontoa, suodaan siitä vapautus esimerkiksi tunteja vaihtamalla.

Käsittellessään 6 §:n 1 momenttia valiokunta on kiinnittänyt huomiota erityisesti suullisen esitystaidon kehittämisen tarpeellisuuteen äidinkielen ja muiden kielten opetuksen yhteydessä sekä kansainvälisen kasvatuksen tarpeellisuuteen yhteiskunnallisten aineiden opetuksen yhteydessä.

7 §. Pykälän 3 momentin mukaan peruskoulun yläasteen piiriä ei saa muodostaa niin pieneksi, ettei siinä ole asetuksella säädettyä määrää kouluun pantavia lapsia. Harvan asutuksen, vaikeiden liikenneolojen, kunnan pienuuden tai muiden sellaisten olosuhteiden vuoksi olisi kuitenkin, milloin se osoittautuu tarpeelliseksi, voitava poiketa yleisesti noudatettavina olevista määräyksistä varsinkin, kun koulutiloja monessa tapauksessa on riittävästi käytettävissä. Tällöin olisi luokkien oppilasmääriä vastaavasti alennettava, jotta opetus voitaisiin järjestää asianmukaisella tavalla. Valiokunta on tehnyt momenttiin tätä tarkoittavan muutoksen.

8 §. Valiokunnan käsityksen mukaan on ilmeistä, että koulu-uudistuksen toteuttamisen onnistuminen riippuu olennaisesti siitä, missä määrin alueellinen suunnittelu ja kuntien koulusuunnittelun ohjaus voidaan keskittää maakuntaportaaseen. Kun kouluhallinnon uudistaminen sekä keskus- että aluehallinnon osalta on parhaillaan vireillä, valiokunta on ehdottanut väliaikaisratkaisuna säädettäväksi, että lain toimeenpanon alueellinen suunnittelu ja kuntien koulusuunnittelun ohjaaminen on järjestettävä yhteistyössä lääninhallitusten ja kansakouluntarkastajain kanssa. 8 §:ään on lisätty tätä koskeva uusi 3 momentti.

9 §. Kunnan koululautakuntaan kuuluvat kaksi opettajiston edustajaa tulitaisiin lakiehdotuksen mukaan valitsemaan opettajiston itsensä toimesta. Huomioon ottaen, että koululautakunta on kunnallinen elin, joka käyttää sille kuuluvan toimivallan puitteissa kunnan päättävävaltaa, ei sitä valiokunnan mielestä kuitenkaan voida pitää asianmukaisena. Valiokunta onkin tämän vuoksi muuttanut 9 §:n 1 momenttia niin, että myös opettajiston edustajat tullaan valitsemaan valtuustossa. Tästä aiheutuu muutos myös pykälän 2 momenttiin.

11 §. Koulutoimen johtajan tai sihteerin

virka on pykälän 1 momentin mukaan päävirka, jos kunnan asukasluku ylittää 8 000. Kun mainitun virkamiehen tehtävät saattavat kuitenkin muodostua varsinkin koulu-uudistuksen toimeenpanon alkuvaiheessa myös sanottua pienemmissä kunnissa sellaisiksi, että niistä suorituminen edellyttää päävirkaa, valiokunta on muuttanut kysymyksessä olevaa lainkohtaa niin, että päävirka on perustettava, jos kunnassa on yli 6 000 asukasta.

12 §. Valiokunnan mielestä olisi koulua koskevien asioiden hoidossa nykyistä enemmän käytettävä hyväksi kotien ja koulun sekä opettajien ja oppilaiden välistä yhteistoimintaa. Tähän voitaisiin pyrkiä muun muassa tehostamalla lakiehdotuksessa tarkoitettua vanhempainneuvoston merkitystä antamalla sille mahdollisuuksien mukaan määrättyissä asioissa päättävävaltaa sekä täydentämällä sen kokoonpanoa opettajien ja oppilaiden edustajilla. Asian laadusta johtuen oppilaiden edustus tulisi kuitenkin rajoittaa koskemaan vain peruskoulun yläastetta, eikä oppilaille tulisi antaa neuvoston kokouksissa äänivaltaa. Valiokunta on tehnyt tätä tarkoittavat muutokset 12 §:ään. Lisäksi valiokunta on muuttanut vanheimpainneuvoston nimen kouluneuvostoksi, joka valiokunnan käsityksen mukaan paremmin vastaa kysymyksessä olevan elimen luonnetta.

13 §. Kunnan koulutoimen suunnittelussa ja valmistelussa on, jotta koulu-uudistus tulisi toteutetuksi opetuksellisten ja taloudellisten näkökohtien kannalta tarkoituksenmukaisesti, otettava huomioon kaikki sekä ennen että jälkeen peruskoulun tapahtuva koulutus-toiminta. Tämän vuoksi on tärkeää, että ehdotetussa koulusuunnittelutoimikunnassa ovat edustettuina kaikki eri kouluasteet ja koulu-muodot. Valiokunta on tehnyt pykälän 1 momenttiin tätä tarkoittavan lisäyksen. Kielellisten vähemmistöjen etujen turvaamiseksi valiokunta on ehdottanut 13 §:ään uuden 2 momentin, jonka mukaan sanottujen vähemmistöjen edustuksen osalta on vastaavasti noudatettava, mitä 9 §:ssä on säädetty kielellisen vähemmistön edustuksesta koululautakunnassa. Lakiehdotuksen 13 §:n 2 momentti siirtyy tällöin 3 momentiksi.

14, 23 ja 28 §:ään tehtyjen muutosehdotusten perusteluina viitataan siihen, mitä liitteessä olevassa perustuslakivaliokunnan lausunnossa on esitetty.

15 §. Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvosto voi muuttaa alueellista toimeenpanosuunnitelmaa, milloin se lain toimeenpanon kannalta on tarkoituksenmukaista, ja erityisesti syystä myöntää pitennystä siinä asetettuun määräaikaan. Valiokunnan mielestä on kuitenkin pelättävissä, että valtioneuvostolle annettu valta muuttaa suunnitelmaa ja pitentää sen toteuttamismääräaikaa kunnan tahdosta riippumatta saattaa vaikeuttaa kuntien toimintaa kouluolojensa kehittämisessä ja siten johtaa joidenkin kuntien kohdalla koulu-uudistuksen viivästymiseen. Tästä syystä valiokunta on ehdottanut 15 §:n 2 momenttia muutettavaksi siten, että valtioneuvoston valta muuttaa vahvistettua toimeenpanosuunnitelmaa poistetaan ja että toteuttamismääräajan jatkaminenkin voi tapahtua vain kunnan hakemuksesta.

21 §. Pykälän 1 momentin säännökseen on tehty sellainen lisäys, jolla korvaava koulu muidenkin kuin pykälästä nyt ilmenevien asioiden osalta tulee sidotuksi peruskoulua korvaavasta koulusta annettuihin säännöksiin ja määräyksiin.

24 §. Joulukuun 29 päivänä 1967 on annettu laki kuntien kantokikylokituksesta, jossa säädetään vuosiksi 1969—1971 toimitettavassa kantokikylokituksessa noudatettavasta menettelystä. Kun kuntien kannalta on tärkeää, että peruskoulun valtionavustuksen määrä on mahdollisimman tarkkaan niiden tiedossa jo toimeenpanoa suunniteltaessa, valiokunta on päätenyt siihen, että mainituina vuosina on kantokikylokituksesta annetun lain periaatteita sovellettava myös peruskoulun valtionavustuksia määrättäessä. Valiokunta on tehnyt tästä johtuvat muutokset lakiehdotuksen 24 ja 26 §:ään. Lisäksi valiokunta on selventänyt lakiehdotuksen 24 §:n 6 momentin sanamuotoa.

26 §. Käyttömenoista, jotka johtuvat opettajien ja asuntolanhoitajien laissa määrättyistä palkoista ja niistä menevistä työnantajan sosiaaliturvamaksuista, oppilasaruntoista sekä oppilaiden majoituksesta ja kyydityksestä, suoritetaan 26 §:n 1 momentin mukaan valtionapua 85 prosenttia ja muista käyttömenoista, joita tarkoitetaan hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 26 §:n 3 momentissa, liukuvan asteikon mukaan kunnan kantokikylokituksesta riippuen 5—95 prosenttia. Tämä ei kuitenkaan valiokunnan käsityksen mukaan anna riittäviä mahdolli-

suuksia valtionavustusten oikeudenmukaiseen määräämiseen eri kuntien kohdalla. Lisäksi on otettava huomioon kuntien yleensäkin rajoitetut taloudelliset mahdollisuudet kestää yhä lisääntyviä rasituksia sekä se, että koulu-uudistuksen toteuttamista on pidettävä lähinnä koko valtakunnan asiana. Tämän vuoksi valiokunta on ehdottanut, että käytömenoista, jotka johtuvat opettajien ja asuntolanhoitajien palkoista ja niistä menevistä sosiaaliturvamaksuista, suoritetaan vuotuista valtionavustusta 86—95 prosenttia kuntien kantokikylokituksen mukaan porrastettuna. Valtionavun piiriin valiokunta on ehdottanut sisällytettäväksi myös virkamatkak, koska opetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen, etenkin aineopettajien lisääntyvä käyttö, saattaa joissakin tapauksissa vaatia samojen opettajien toimimista useassa koulussa. Samojen perusteiden mukaisesti valiokunta on ehdottanut valtionapua suoritettavaksi myös menoista, jotka aiheutuvat lakiehdotuksen 11 §:ssä tarkoitetuista, vähemmistökielisiä kouluja ja lastentarhoja varten perustetuista viroista. Lisäksi valiokunta on katsonut, että etenkin syrjäisten ja vähävaraisten kuntien, joissa koulupiirit usein muodostuvat laajoiksi ja koulumatkat pitkiksi, kannalta on välttämätöntä, että oppilasasuntoloista sekä oppilaiden majoituksesta ja kyydityksestä johtuvat menot korvataan kunnalle kokonaan valtion varoista, ja on lisännyt 26 §:ään tätä tarkoittavan uuden 2 momentin. Niihin käyttömenoihin, joista lakiehdotuksen mukaan korvataan kunnan kantokikylokituksen mukaan 5—95 prosenttia ja joita tarkoitetaan hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 26 §:n 3 momentissa, valiokunta on pitänyt tarpeellisenä sisällyttää myös hallintomenot poistamalla sanotun momentin 2 kohdan lopusta sanat "eikä hallintokustannuksia". Lopuksi valiokunta korostaa, että kantokikylokitukseen 1 ja 2 kuuluvien maalaiskuntien kohdalla tulisi pyrkiä lisäavustuksia antamalla siihen, etteivät vuotuiset kustannukset nouse veroäyriä kohden suuremmiksi kuin maalaiskunnissa keskimäärin.

Kun valiokunta on asettunut kannattamaan hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä, ei lakialoitteisiin n:ot 172 (1966 vp.), 200 (1966 vp.), 143—149 (1967 vp.) ja 1 sisältyvien lakiehdotusten eikä myöskään lakialoitteeseen n:o 173 (1966 vp.) sisältyvän ehdotuksen laiksi kou-

lujärjestelmän perusteista hyväksyminen voi valiokunnan mielestä tulla kysymykseen. Niin ikään toivomusaloitteet n:ot 517 (1966 vp.), 554 (1966 vp.), 255—259 (1967 vp.), 262—265 (1967 vp.) ja 267 (1967 vp.) valiokunta ehdottaa hylättäviksi.

Viitaten siihen, mitä edellä on esitetty, valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

koulujärjestelmän perusteista.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku.

Koulujärjestelmä.

1 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

2 §.

Koulujärjestelmän runkona on kunnan koululaitos, jossa on oppivelvollisille tarkoitettu peruskoulu ja johon voi kuulua lastentarha tai sitä vastaavia esiluokkia, lukio ja peruskoulun oppimäärälle rakentuvia ammatillisia oppilaitoksia.

(2—4 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

3 ja 4 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

2 luku.

Peruskoulu.

5 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

6 §.

Peruskoulun opetussuunnitelmaan tulee sisältyä, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, uskontoa, (poist.) ympäristöoppia, äidinkieltä, historiaa, yhteiskuntaoppia, kansalaistietoa, matematiikkaa, fysiikkaa, kemiaa, luonnonhistoriaa, maantietoa, liikuntaa, kuvaamataitoa, musiikkia, käsityötä, kotitaloutta sekä elinkeinoelämää keskeisesti liittyviä, ammatinvalinnan edellytyksiä lisääviä oppiaineita ja käytännöllisiä harjoituksia.

Näiden aineiden lisäksi opetussuunnitelmaan sisältyy myös vieraita kieliä ja toinen kotimainen kieli, niin kuin 2 momentissa säädetään. Peruskoulun opetussuunnitelmaan voi kuulua kasvatukselliseen ja opetukselliseen ohjaukseen sekä ammatinvalinnan ohjaukseen varattuja tunteja.

Peruskoulun opetussuunnitelmaan kuuluu kaikille oppilaille yhteisenä aineena englannin kieli, kuitenkin niin, että ruotsinkielisen peruskoulun opetussuunnitelmaan voi sen sijasta sisältyä toinen kotimainen kieli. Ruotsinkielisissä kouluissa voidaan ala-asteella kaikille yhteisenä aineena opettavan englannin kielen tai toisen kotimaisen kielen lisäksi vapaaehtoisena aineena opettaa myös toista mainituista kielistä niin kuin lähemmin asetuksella säädetään. Peruskoulun yläasteen opetussuunnitelmaan kuuluu oppilaalle valinnaisena aineena se mainituista kielistä, jota hänelle ei opeteta yhteisenä aineena. Kunnassa taikka kahden tai useamman kunnan yhteisesti muodostamassa peruskoulupiirissä, jossa on vähintään 10 000 asukasta (poist.), peruskoulun opetussuunnitelmaan voi kuulua kaikille oppilaille yhteisenä aineena sekä englannin kieli että toinen kotimainen kieli siten, että osa oppilaista saa englannin kielen ja osa toisen kotimaisen kielen opetusta, sekä peruskoulun yläasteen opetussuunnitelmaan niitä oppilaita varten, jotka opiskelevat valinnaisena aineena toista kotimaista kieltä tai englannin kieltä, lisäksi valinnaisena aineena myös ranskan, saksan tai venäjän kieli. Valtioneuvoston luvalla voi peruskoulun ala-asteen opetussuunnitelmaan kuulua englannin kielen sijasta kaikille op-

pilaille yhteisenä aineena ranskan, saksan tai venäjän kieli, jolloin ylä-asteen opetussuunnitelmaan voi kuulua niitä oppilaita varten, jotka opiskelevat valinnaisena aineena toista kotimaista kieltä, lisäksi valinnaisena aineena englannin kieli. Erityisestä syystä oppilas voidaan vapauttaa yhteisenä aineena opetettavan kielen opiskelusta, jolloin hänelle on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vastaavasti muun aineen opetusta. Erityiskoulujen ja -luokkien osalta voidaan, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, poiketa edellä tässä pykälässä olevista (poist.) säännöksistä.

Viidelle tai useammalle oppilaalle, jotka on vapautettu koulussa annettavasta uskonnon opetuksesta ja jotka eivät saa vastaavaa opetusta koulun ulkopuolellakaan, opetetaan uskonnon sijasta uskontojen historiaa ja siiveysoppia. Milloin koulun yleisestä uskonnon opetuksesta on uskonnonvapauslain mukaisesti vapautettu vähintään viisi samaan tunnustukseen kuuluvaa oppilasta ja heidän huoltajansa vaativat heille tämän tunnustuksen mukaista uskonnon opetusta, on sitä koulussa annettava.

(4—6 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

7 §.

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Peruskoulun yläasteen piiriä alkoon muodostettako, jollei sitä harvan asutuksen, väkeiden liikenneolojen, kunnan pienuuden tai muiden sellaisten olosuhteiden vuoksi ole katsottava tarpeelliseksi, niin pieneksi, ettei siinä ole asetuksella säädettyä määrää kouluun pantavia lapsia. Milloin piiri muodostetaan sanottua pienemmäksi, on luokkien oppilasmäärä alennettava.

(4 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

3 luku.

Hallinto.

8 §.

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Kouluhallituksen alaisina piirihallintoviranomaisina ovat kansakouluntarkastajat. (Poist.)

Tämän lain toimeenpanon alueellinen suunnittelu ja kuntien koulusuunnittelun ohjaaminen on järjestettävä yhteistyössä lääninhallituksen ja kansakouluntarkastajan kanssa.

9 §.

Kunnan kouluhallintoa varten kunnassa on koululautakunta, johon kunnallisvaltuusto valitsee neljäksi vuodeksi kerrallaan vähintään kahdeksan ja enintään kaksitoista jäsentä, joista kahden tulee kuulua kunnan koululaitoksen opettajistoon, ja määrää yhden puheenjohtajaksi ja yhden varapuheenjohtajaksi. (Poist.)

Kaksikielisen kunnan koululautakunnassa tulee olla ainakin kaksi jäsentä vähemmistönä olevasta kieliryhmästä ja kunnan koululaitoksen opettajistosta (poist.) jäsen kummastakin kieliryhmästä. Sellaisten asioiden käsittelyä varten, jotka koskevat jompaakumpaa kieliryhmää, lautakunta jakautuu kahteen yksikieliseen osastoon, joista toinen käsittelee suomen- ja toinen ruotsinkielisiä kouluja ja lastentarhoja koskevat asiat. Kunnallisvaltuusto määrää osastojen puheenjohtajat ja varsinaiset jäsenet asianomaiseen kieliryhmään kuuluvista koululautakunnan jäsenistä sekä valitsee niihin niin monta samaan kieliryhmään kuuluvaa lisäjäsentä, että kummankin osaston kokoonpano on sellainen kuin 1 momentissa on säädetty. Osaston tehtävistä ja toimivallasta on muutoin voimassa, mitä koululautakunnasta on säädetty.

(3 ja 4 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

10 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

11 §.

Koululautakunnan apuna sille kuuluvia valmistelu-, valvonta- ja toimeenpanotehtäviä varten tulee kunnassa olla koulutoimen johtajan tai sihteerin virka. Tämä virka on päävirka, jos kunnan asukasluku ylittää kuusituhatta.

(2—4 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

12 §.

Kunnan koululaitokseen kuuluvalla koululla, jolla ei ole omaa johtokuntaa, tulee olla kouluneuvosto, johon kunnallisvaltuusto

valitsee lähinnä oppilaiden vanhempien keskuudesta viisi jäsentä toimikauttaan vastaavaksi ajaksi. Lisäksi kouluneuvostoon kuuluu jäsenenä yksi tai kaksi opettajiston keskudestaan valitsemaa edustajaa. Koulussa, jossa on yläaste, kuuluu kouluneuvostoon oppilaiden edustajia niin kuin asetuksella lähemmin säädetään, jolloin heillä on kokouksissa puhevalta, muttei äänivaltaa. Kunnan kouluohjesäännössä voidaan (poist.) määrätä, että kahdella tai useammalla peruskoululla on yhteinen kouluneuvosto. Kouluneuvoston tehtävänä on ylläpitää ja edistää yhteyksiä koulun ja kotien välillä, valvoa koulun toimintaa sekä tarvittaessa tehdä ehdotuksia koulun johtajalle, koululautakunnalle tai muulle kouluviranomaiselle sekä suorittaa ne muut tehtävät, jotka sille asetuksen tai kouluohjesäännön mukaan kuuluvat. Muutoksenhausta kouluneuvoston päätökseen säädetään asetuksella.

Kouluneuvoston sihteerinä toimii koulun johtaja. Milloin kouluneuvosto on kahden tai useamman peruskoulun yhteinen, koululautakunta määrää, minkä peruskoulun johtaja toimii kouluneuvoston sihteerinä.

4 luku.

Kunnan koululaitoksen järjestäminen.

13 §.

Tässä laissa tarkoitetun koulutoimen suunnittelua ja valmistelua varten kunnan tulee kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta lukien asettaa koulusuunnittelu-toimikunta, jossa tulee olla edustettuna eri kouluasteet ja koulumuodot.

Kielellisen vähemmistön edustuksesta koulusuunnittelutoimikunnassa on vastaavasti noudatettava, mitä 9 §:ssä on säädetty.

(3 mom. kuten 2 mom. hallituksen esityksessä.)

14 §.

Kunnan tulee valmistaa ja viimeistään valtioneuvoston asettaman määräajan kuluessa toimittaa kouluhallituksen tarkastettavaksi kunnan koulusuunnitelma, joka sisältää arvioitua koulutustarpeen perusteella laaditun selvityksen niistä toimenpiteistä, joihin kunta aikoo ryhtyä tässä laissa tarkoitetun kunnan koululaitoksen järjestämiseksi ja kouluolo-

jensa kehittämiseksi. Kunnan koululaitosta järjestettäessä on mahdollisuuksien mukaan käytettävä hyväksi kunnassa toimivia kouluja, ja on yksityisen oppikoulun omistajalle varattava tilaisuus valita haluaako hän luovuttaa koulunsa varoineen ja velkoineen kunnan haltuun vai käyttää kouluaan kunnan peruskoulua korvaavana kouluna. Koulusuunnitelmasta, jonka pohjalta kunnan kouluohjesääntö laaditaan, tulee ilmetä, miten peruskouluopetus kunnassa järjestetään, mitä muita kouluja ja lastentarhoja kunnan koululaitokseen sisällytetään, mitkä koulut korvaavat kunnan peruskoulua sekä millä tavoin ja missä ajassa koulusuunnitelmaan sisältyvät järjestelyt aiotaan toteuttaa.

15 §.

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Kunnan hakemuksesta valtioneuvosto voi (poist.) erityisestä syystä (poist.) pitentää 1 momentissa tarkoitettua toimeenpanosuunnitelmassa asetettua määräaikaa.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

16—20 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

21 §.

Yksityinen oppikoulu, jonka omistaja siihen suostuu, voidaan kunnan kouluohjesäännössä määrätä peruskoulua vastaavien luokkien osalta korvaamaan kunnan peruskoulua, ja on sen opetus tällöin järjestettävä peruskoulun opetussuunnitelman mukaan ja koulun muu toiminta peruskoulua vastaavalta osalta peruskoulua korvaavasta koulusta annettujen säännösten ja määräysten mukaan. Peruskoulua vastaavan osan oppilaille koulu on tällöin maksuton ja heille annetaan muutoinkin samat edut kuin kunnan peruskoulun oppilaille. Sama oppikoulu voi korvata myös kahden tai useamman kunnan peruskoulua.

(2—4 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

22 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

23 §.

Kunnan koululaitokseen kuuluvien koulujen (poist.) toiminta voidaan, sen mukaan

kuin asetuksella säädetään, järjestää siten, että opettajat hoitavat opetusta toisessa koulussa ja että koulujen huoneistoja, kalustoja, kirjastoja ja opetusvälineitä luovutetaan korvauksetta koulujen yhteiseen käyttöön. Asetuksella säädetään myös, missä tapauksissa kunnan koululaitokseen kuuluvilla kouluilla voi olla yhteisiä opettajanvirkoja.

5 luku.

Peruskoulun valtionavustus.

24 §.

Omien peruskoulurakennusten hankkimista ja niissä tehtäviä perusparannuksia varten kunta saa valtiolta avustusta (poist.) ja kuoletuslainaa kuntien kantokyluokituksen mukaan määräytyvän osan rakennuskustannuksista sen mukaan kuin 3 momentissa säädetään. Milloin rakennuskustannukset ylittävät valtioneuvoston vuosittain vahvistamien perusteiden mukaan määrätyn normaalihinnan, valtionapu ja kuoletuslaina on laskettava normaalihinnasta, jollei valtioneuvosto erityistapauksessa myönnä rahoitusta normaalihinnan ylittävistäkin kustannuksista.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Rakennuskustannuksiin kunnille annettava valtionapu ja kuoletuslaina vuosina 1969—71 on valtioneuvoston vuosittain vahvistaman kuntien kantokyluokituksen mukaan seuraava:

	valtion apu	kuoletus- laina
1 luokassa	95 %	2,5 %
2 "	85 %	5,0 %
3 "	75 %	7,5 %
4 "	65 %	10,0 %
5 "	55 %	12,5 %
6 "	45 %	15,0 %
7 "	35 %	17,5 %
8 "	25 %	20,0 %
9 "	15 %	22,5 %
10 "	5 %	25,0 %

(4 ja 5 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Kunnan oikeudesta saada 1—3 momentissa tarkoitettun avustuksen ja kuoletuslainan sijasta vuotuista valtion rahoitusta elementtirakenteisen siirtokelpoisen peruskouluraken-

nuksen hankkimiseen on vastaavasti voimassa, mitä siitä kansakoulun osalta on säädetty.

25 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

26 §.

Kunta saa vuosina 1969—71 vuotuista valtionapua 86—95 prosenttia niistä peruskoulun todellisista käyttömenoista, jotka johduvat opettajien ja asuntolanhoitajien laissa määrätystä palkoista ja niistä menevistä työnantajan sosiaaliturvamaksuista sekä heidän virkamatkoistaan (poist.), 24 §:n 3 momentissa tarkoitettun kantokyluokituksen mukaan seuraavasti:

1 luokassa	95 %
2 "	94 %
3 "	93 %
4 "	92 %
5 "	91 %
6 "	90 %
7 "	89 %
8 "	88 %
9 "	87 %
10 "	86 %

Oppilasasuntoloista sekä oppilaiden majoituksesta ja kyydityksestä johtuvat tarpeelliset menot valtio korvaa kunnalle kokonaan.

Opetusministeriö voi myöntää 1 tai 2 kantokyluokkaan kuuluvalla kunnalle lisäavustusta 1 momentissa tarkoitettuihin menoihin, mikäli kunnalle koulumenoista aiheutuva rasitus muuten tulisi kohtuullista raskaammaksi.

Tämän pykälän 5 momentissa tarkoitettuihin muista käyttömenoista kunta saa valtionapua 24 §:n 3 momentissa tarkoitettun kantokyluokituksen mukaan seuraavasti:

1 luokassa	95 %
2 "	85 %
3 "	75 %
4 "	65 %
5 "	55 %
6 "	45 %
7 "	35 %
8 "	25 %
9 "	15 %
10 "	5 %

Edellä 4 momentissa tarkoitetuiksi valtionapuun oikeuttaviksi muiksi käyttömenoiksi luetaan:

1) omien peruskoulukustannusten ja peruskoulun käytössä olevien valtion rakennusten ne todellisten kunnossapitokustannusten perusteella arvioidut kunnossapitomenot, jotka valtioneuvosto vuosittain vahvistaa erilaisille opetushuoneille ja oppilasasuntoloille, sekä hyväksyttävän määräiset vuokramaksut huoneistoista, joita asianomaisella luvalla käytetään peruskoulun opetushuoneina tai oppilasasuntoloina; ja

2) muut peruskoulun käyttömenot, joiden oppilasta kohden lasketun määrän valtioneuvosto vuosittain todellisten keskimääräisten kustannusten perusteella vahvistaa asutuksen rakenteen puolesta erityyppisiä kuntia varten ja joihin ei lueta rakennuspääoman korkea ja kuoletusta, velkojen korkoja ja kuoletuksia, oppilaiden terveydenhoidon ja hampaiden hoidon eikä kesäsiirtolain kustannuksia (poist.).

Milloin peruskoulu on kahden tai useamman kunnan yhteinen, valtionapua myönnettäessä kunkin kunnan osuudeksi koulun käyttömenoista katsotaan sen oppilasmäärää vastaava osuus koulun koko oppilasmäärästä.

Mitä 1—6 momentissa on säädetty, on vastaavasti voimassa niistä kustannuksista, jotka kunnalle aiheutuvat peruskouluopetuksen järjestämisestä 21 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Asetuksella säädetään, mikä osa 21 §:ssä tarkoitettun yksityisen oppikoulun menoista luetaan peruskoulua vastaavien luokkien osalle silloin, kun koulu käsittää myös lukion.

Sen lisäksi, mitä edellä tässä pykälässä on säädetty, voidaan kunnalle erityisiä peruskoulutointa edistäviä tehtäviä varten antaa ylimääräistä avustusta tulo- ja menoarvioon erikseen otetusta määrärahasta.

Samalla valiokunta ehdottaa,

että Eduskunta hylkäisi lakialoitteisiin n:o:t 172 (1966 vp.), 200 (1966 vp.) 143—149 (1967 vp.) ja 1 sisälty-

Edellä 1, 2 ja 4 momentin mukaan määräytyvästä valtionavusta on vähennettävä ne avustussuoritukset, jotka kunta on maksanut muulle yksityiselle oppikoululle kuin 21 §:ssä tarkoitettulle siinä koulua käyneiden oppivelvollisten osalta.

Jos kunta 11 §:n mukaan on velvollinen perustamaan virkoja vähemmistökielisiä kouluja ja lastentarhoja koskevia tehtäviä varten, suoritetaan viroista johtuvia menoja varten valtionapua 1 momentissa säädettyin perustein.

27 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

6 luku.

Erinäisiä säännöksiä.

28 §.

(1—3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Valtionavun antamiseen yksityiselle oppikoululle sen heinäkuun 1 päivästä lukien, joka ensiksi seuraa vuoden kuluttua tämän lain voimaantulosta, vaaditaan sen lisäksi, mitä valtionavun ehdoista muutoin on voimassa, että omistaja sitoutuu olemaan vähentämättä koulun kiinteätä ja siihen rinnastettavaa omaisuutta sekä luovuttamaan koulun varoineen ja velkoineen kunnalle siinä tapauksessa, että koulun toiminta lopetetaan muusta syystä kuin valtion avun lakkaamisen johdosta, ja silloinkin, jos valtionavun lakkaaminen johtuu siitä, ettei koulu enää ole paikkakunnalla todellisen ja jatkuvan sivistystarpeen vaatima tai muutoin ei täyty yksityisoppikoulujen valtionavusta annetun lain mukaisia ehtoja.

(5 ja 6 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

29—33 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

vät lakiehdotukset sekä lakialoitteeseen n:o 173 (1966 vp.) sisältyvän ehdotuksen laiksi koulujärjestelmän perusteista.

Edelleen valiokunta ehdottaa,

että Eduskunta hylkäisi toivomus-
aloitteet n:ot 517 (1966 vp.), 554

Helsingissä 13 päivänä maaliskuuta 1968.

Asian käsittelyyn valiokunnassa ovat otta-
neet osaa puheenjohtaja Tiekso, varapuheen-
johtaja Linkola, jäsenet Backlund, Hasu
(osittain), Häggblom (osittain), Kalavainen
(osittain), Leinonen, Lukkarinen, V. E. Par-

tanen, Saalasti, Saarto (osittain), Salama,
A. Salo, Sillantaus (osittain), Terästä, Uusi-
talo ja Volotinen sekä varajäsenet Gestrin ja
Huima (osittain).

Vastalauseita.

I.

Valiokunta on tehnyt hallituksen esityk-
seen tarkoituksenmukaisia muutoksia, jotka
tarjoavat suuremman väljyyden täytäntöön-
panosuunnitelmille ja opetuksen sisäisen
uudistamisen vaatimille kokeiluille. Valio-
kunta on myöskin mietintönsä perusteluissa
esittänyt koulun kehittämisen kannalta tär-
keitä näkökohtia ja toivomuksia tarpeellisista
toimenpiteistä. Kuitenkaan valiokunnan enem-
mistö ei ole katsonut aiheelliseksi muuttaa
lakiesityksen eräitä epäkohtia, jotka saatta-
vat aiheuttaa ennakkoluuloja, uudistuksen
täytäntöönpanoa hidastavaa hankausta ja vas-
tustusta. Tällaisia seikkoja ovat erityisesti
oppikoulunopettajien oikeudellisen ja talou-
dellisen aseman riittämätön turvaaminen, yk-
sitysten oppikoulujen toimintamahdollisuuk-
sien tukeminen, liian byrokraattisuuden vaara
ja riittämätön valinnan mahdollisuus perus-
koulun kielen opetuksessa. Lakiehdotuksessa
ei myöskään ole niin selvästi kuin olisi ollut
mahdollista otettu huomioon sitä, mitä edus-
kunta sanoi edellyttävänsä lausueessaan hal-
litukselle toivomuksen toimenpiteisiin ryhty-
misestä peruskoulun uudistamiseksi.

Kun emme ole voineet joka kohdassa yhtyä
valiokunnan enemmistön kantaan, niin ehdo-
tamme lakiehdotukseen tehtäväksi eräitä muu-
toksia.

Hallituksen lakiesitys ei koske koulujärjes-
telmän perusteita, vaan siinä esitetään vain,
miten kansa-, kansalais- ja keskikoulu olisi
muodostettava yhtenäiseksi peruskouluksi.
Koulujärjestelmään on luettava kaikki yhteis-
kunnan ylläpitämät ja tukemat koulut aina-
kin korkeakouluihin saakka. Koulujärjestelmä
on luotava juuri lasten koulunkäynnin takia
ja oppilaiden koulunkäynnin jatkuvuus on
lailla turvattava, muutenhan järjestelmällä
ei ole sanottavaa merkitystä. Tässä suhteessa
ovat peruskoulun jälkeiset koulut yhtä tär-
keitä kuin peruskoulukin. Uuden koulujärjes-
telmän tulee ottaa huomioon mahdollisimman
suuressa määrässä nuoren ihmisen suoritus-
kyky ja taipumukset, jotta hän voisi sijoit-
tua yhteiskuntaan ja asennoitua myönteisesti
siihen sekä antaa yhteiskunnalle oman hen-
kisen ja aineellisen panoksensa. Lakiin koulu-
järjestelmän perusteista olisi sisällytettävä
myös perustavaa laatua olevat säännökset

siitä, miten peruskoulusta pääsevien opiskelu
järjestetään nuorisasteen kouluissa (amma-
tillisissa oppilaitoksissa) ja miten vihdoin
voitaisiin toteuttaa kauan puhuttu ja teo-
riassa oikeana pidetty mahdollisuus päästä
ammattiopetustietä jatkamaan opintoja kor-
keakouluissa. Tästä syystä ehdotetaan lakiesi-
tyksen 2 §:ään uusi 5 momentti.

Koska lääninhallituksen järjestelykysymys
näyttää lähenevän ratkaisua, olisi jo tässä
vaiheessa luotava suuntaviivat koululaitoksen
aluehallinnon järjestämiselle. Tämä on tär-
keätä myös nuorisasteisten oppilaitosten ke-
hittämisen kannalta. Käytäntö on osoittanut,
että milloin on kysymys kuntien yhteistoimin-
nasta, tarvitaan ulkopuolista objektiivista lau-
suntoa yhteistoiminnan järjestämiseksi, koska
kunnilla on kuntakohtaisia intressejä valvot-
tavanaan. Peruskouluopetuksen järjestämi-
seksi voidaan kunnat velvoittaa yhteistoimin-
taan ja tällöin lääninhallituksen tulisi antaa
lausuntonsa asiasta.

Hallituksen esityksen 5 §:n 3 momentissa
esitetään ala- ja yläasteen opetuksen järjes-
tely eri käsitteillä: ala-asteella puhutaan ope-
tussisällöstä, yläasteella oppinaineista. On
syytä muuttaa käsitteet samoiksi ja puhua
esimerkiksi vain oppiaineista. Yläasteen ope-
tuksen eriytyminen on tehtävä avarammaksi
kuin hallituksen esityksessä. Kun siirrytään
uuteen kokeilemattomaan koulumuotoon,
on varattava lainmukainen mahdollisuus ko-
keilla rinnakkain erilaisia erityis menetelmiä
yläasteella. Siis olisi tehtävä mahdolliseksi
opintosuunnat, joita peruskoulukomitea mie-
tinnössään esitti, ja tasoryhmitys. Näin tulisi
riittävästi väljyyttä ja joustavuutta opetuks-
sen järjestelyille eri kokoisissa kouluissa.
Eduskunta edellytti aikanaan toivomuspon-
nessaan, että yhtenäiskoulua kehitettäisiin
vuoden 1959 kouluohjelmakomitean mietin-
nön pohjalta. Tästä koulusta on kokemuksia
muista maista. 5 §:n muutosesitys suo mah-
dollisuuden erilaisiin kokeiluihin. Kouluko-
keilu ja tutkimus ovat ajan tasalla pysyvän
koulun ensimmäisiä edellytyksiä.

Valiokunta on ehdottanut valintamahdol-
lisuudisen lisäämistä peruskoulun kielenope-
tuksessa ala-asteella, mutta säilyttänyt sen
hallituksen esityksessä omaksutun kannan,
että voidakseen valinnaisena aineena opiskella
ranskaa, saksaa tai venäjää oppilaan on en-
sin opiskeltava ruotsia tai englantia riippuen
siitä, onko pitkänä kielenä ollut englanti tai

ruotsi. Tämä on perin kummallinen sidonnai-
suus. Näin jyrkkä sidonnaisuus johtaa yksi-
puolisuuteen, koska vain erittäin lahjakkaat
oppilaat voivat peruskoulussa opiskella kol-
mea kieltä. Maamme kansainväliset suhteet
vaativat välttämättömästi, että on henkilöitä,
joilla on monipuolinen kielitaito. Vain se,
että kielen valinnassa on mahdollisimman
suuri väljyys, takaa muidenkin maailmankie-
lien kuin englannin opiskelun maassamme.
Tämän väljyyden luomiseen tähtää 6 §:n
muutosehdotus.

Kansakoululautakuntien nykyiset opettaja-
jäsenet ovat pääosaltaan epäpoliittisia am-
mattimiehiä ja - naisia. Tällaisten on ollut
helpointa saada taakseen opettajakunnan kan-
natus. Jos opettajien edustus nyt jätettäisiin
kunnallisvaltuuston valittavaksi, kävisi useissa
tapauksissa ilmeisesti niin, ettei mikään val-
tuustoryhmä tuntisi näitä entisiä kokeneita
opettajajäseniä omakseen. He putoaisivat sil-
loin pois lautakuntatyöstä. Tämä olisi va-
hinko koulun kannalta, sillä nyt peruskou-
lun toteuttamisvaiheessa tarvitaan lautakun-
taan parhain asiantuntemus sekä kokemus
myös opettajien taholta. Opettajilla olleen
oikeuden ottaminen pois juuri nyt uuden
koulun toteuttamishetkellä ei olisi eduksi
niille pyrkimyksille, jotka tähtäävät kaikkien
mahdollisten voimien kokoamiseen edessä ole-
van vaativan tehtävän ympärille. Emme pidä
tässä vaiheessa onnistuneena sitäkään ratkai-
sua, että opettajajäsenet muutettaisiin ulko-
puolisiksi asiantuntijoiksi. Opettajien tulisi
saada olla nyt yhtä painavalla tavalla kuin
tähänkin saakka tuomassa kunnan koululai-
toksen kehittämiseen oma panoksensa. Lain
9 §:n hyväksyminen hallituksen esityksen
mukaisena antaisi tähän mahdollisuuden eikä
olisi kenenkään kannalta haitallista.

Hyväksyessään 22 päivänä marraskuuta
1963 hallitukselle toivomuksen peruskoulun
uudistamisesta yhtenäiskouluperiaatteen mu-
kaisesti eduskunta lausui edellyttävänsä, että
nykyistä oppikoululaitosta uuteen koulujär-
jestelmään nivellettäessä sen toimintamahdol-
lisuudet käytetään hyväksi. Tästä syystä eh-
dotetaan 14 §:ää täsmennettäväksi eduskun-
nan lausuman mukaiseksi.

Samassa toivomuksessa eduskunta lausui
myös edellyttävänsä, että uutta koulujärjes-
telmää totutettaessa syrjäisten ja vähävarais-
ten seutujen oppilaitosten tarve tyydytetään
ensisijaisesti. Hallitus sanoo lakiehdotuksen

15 §:ssä, että toimeenpanosuunnitelmia laadittaessa on erityistä huomiota kiinnitettävä vähävaraisten ja syrjäisten kuntien kouluolojen kehittämiseen. Hallitus on siten olennaisesti lieventänyt eduskunnan lausumaa ja antanut sille muodon, jonka velvoittavuus ei ole eduskunnan tarkoituksen mukainen. Valiokunta on myöntänyt periaatteessa tämän ottamalla asiasta lausunnon perusteluihin, mutta jättänyt lakitekstin muuttamatta. Mutta jälkeenjääneisyys koululaitoksen kehittämisessä kyseisissä kunnissa on niin ilmeinen, että oikeudenmukaisuussyistä olisi lain 15 §:ään otettava velvoittava säännös.

Hallituksen esityksen 16 §:n mukaan kunnan koululaitoksen järjestämisestä annettaisiin määräykset kunnallisella ohjesäännöllä. Kun korvaavien koulujen ohjesäännöstä on koulun omistajain laatima ja kouluhallituksen vahvistama sekä sisältää sellaisia määräyksiä, jotka kuuluvat tämän koulumoudon hallintoon, niin olisi niistä säädettävä erikseen.

Hallitus on jättänyt opettajien aseman järjestämisen peruskoulu-uudistuksen yhteydessä perin ylimalkaisten säännösten varaan. Valtion oppikoulun henkilökunnan aseman järjestämisestä säädettäisiin lakiehdotuksen mukaan erikseen. Yksityisten oppikoulujen henkilökunnan asemaa koskeva 20 §:n säännös antaa näille opettajille vain osittaisen turvan. Tästä syystä 20 § olisi kirjoitettava niin, että se takaa sekä valtion että yksityisten oppikoulujen opettajien oikeudelliset ja taloudelliset edut vähentymättöminä peruskoulu-uudistuksesta aiheutuvien järjestelyjen yhteydessä. Jos tämä laminlyödään, se tulee ilmeisesti herättämään levottomuutta ja aiheuttamaan vastarintaa, joka hidastuttaa peruskoulu-uudistuksen täytäntöönpanoa. Opettajien oikeusturvan heikentäminen saattaa myös aiheuttaa, että päteviä opettajia siirtyy muille aloille, mikä olisi omiaan alentamaan peruskoulun opetuksellista tasoa muutoinkin vaikeassa siirtymisvaiheessa. Lisäksi on kysymyksenalaista, voidaanko opettajille taattua oikeusturvaa ja heidän taloudellisia etujaan vähentää lailla muutoin kuin perustuslain säätämisestä voimassa olevassa järjestyksessä.

Valiokunta on perusteluissa pitänyt opetuksen tehostamisen kannalta tärkeänä, että peruskoulun ala-asteen luokkia sijoitetaan, milloin se on tarkoituksenmukaista, myös yläasteen yhteyteen, ala-asteen pedagogista ra-

kennetta kuitenkaan muuttamatta. Johdonmukaisesti tätä noudattaen pitäisi valtion oppikouluilla, jotka lakiehdotuksen 21 §:n 2 momentin mukaan voivat toimia korvaavina kouluina, olla yhdenmukaiset mahdollisuudet koulun kehittämiseen kuin yksityisillä oppikouluilla ja tästä syystä olisi lakia muutettava valiokunnan perustelujen mukaisesti.

Kunnan koulusuunnitelmaan otettavan yksityisen oppikoulun omistajalle on varattava tilaisuus valita, haluaako hän luovuttaa koulunsa varoineen ja velkoineen kunnan haltuun vai käyttää kouluaan kunnan peruskoulua korvaavana kouluna. Tästä tehdään sopimus koulun omistajan ja kunnan kesken. Sopimuksen ehdot tulee kuitenkin olla sellaiset, että ne takaavat korvaavalle koululle riittävät taloudelliset toimintaedellytykset. Tämän laatuinen selvennys tulisi tehdä lain 22 §:ään.

Rahamarkkinoiden kireys aiheuttanee, että kunnan ottaessa 19 §:ssä tarkoitettuihin tavoin yksityisen oppikoulun varoineen ja velkoineen haltuunsa velkojat vaativat suorituksen rahana, jolloin obligatiot jäisivät rasittamaan kuntien rahataloutta. Tästä olisi ilmeisenä seurauksena kuntien taholla haluttomuus näitä peruskoulun uudistuksen vaatimia järjestelyjä kohtaan, josta syystä obligatioiden markkinointi olisi erotettava peruskoulu-uudistuksesta ja sitä koskeva kohta lain 25 §:stä poistettava.

Valtionavun piiristä on jätetty perusteetomasti pois suuri osa peruskoulun toiminnalle välttämätöntä henkilökuntaa. Erityisesti opetuksen ohjaajien, koulupsykologien ja koulusosiaalisten työtä tekevän henkilökunnan tarve on kasvamassa. Kun opettajien ja asuntolanhoitajien palkkoja lukuun ottamatta ei laissa ole määräyksiä esimerkiksi vahtimestarien, talonmiesten, siivoojien ja ruoanjakajien palkoista, olisi kouluhallituksen määriteltävä se palkkataso, jonka mukaan näiden palkkojen osalta valtionapua saadaan.

Hallituksen esityksen 26 §:n yksityiskohteisissa perusteluissa lausutaan: "Koska kunnan peruskoulua korvaava yksityisoppikoulu olisi peruskouluasteella oleville oppilaille maksuton, olisi yksityisoppikoulun menot heidän osaltaan täysin määrin rahoitettava valtion ja kunnan varoin." Lisäksi lakiesityksen yleisperusteluissa todetaan, että käyttömenojen lisäykset maksaisi lähes kokonaisuudessaan valtio. Tällöin olisi hallituksen esityk-

sen 26 §:n 5 momenttiin tehtävä selvennys kunnalle maksettavasta valtionavusta silloin, kun kunta suorittaa korvausta koulutalosta. Valtionavun liukuva prosentti tekee asian perin monimutkaiseksi ja vaatii monia taulukkoja. Jos prosentti olisi kiinteä, voitaisiin koulun talous suunnitella paremmin ja pittemällä tähtäyksellä. Tästä syystä ja jotta valtionavun prosenttimäärä ei jäisi harkinnasta riippuvaksi, esitetään lain 26 §:n 1 momentissa mainittu prosenttimäärä kiinteäksi 90 prosentiksi.

Valiokuntakin on lakiesityksen yleisperusteluissa kiinnittänyt huomiota siihen, että uuteen koulujärjestelmään siirtyminen tulee tapahtumaan lakiehdotuksessa tarkoitettuna siirtymäkauden puitteissa eri kunnissa eri aikoina, joten oppilaiden saamat sosiaaliset edut tulevat tänä aikana poikkeamaan toisistaan sen mukaan, missä vaiheessa kunkin kunnan osalta uusi järjestelmä toteutetaan. Valiokunnan mielestä tämän epäkohdan poistamiseksi olisi selvitettävä, miten kaikille oppivelvollisille oppilaille voitaisiin antaa myös siirtymävaiheen aikana samat sosiaaliset edut kuin hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus edellyttää. Käsitksemme mukaan asia on siksi tärkeä, että sitä ei voida jättää pelkästään perustelujen varaan, vaan että siitä olisi otettava ehdottamamme säännökset lain 27 §:ään.

Perustuslakivaliokunnan lain 28 §:n 4 momenttiin tekemä muutos merkitsee uuden periaatteen tuomista valtionapulainsäädäntöön, koska nykyisin säädetään voimassa olevissa valtionapulaeissa että laitoksen lopettaessa toimintansa vain valtionavustuksella hankittu

omaisuus on palautettava tai a.o. ministeriö määrää, miten valtion avustuksella hankitun omaisuuden suhteen on meneteltävä.

Lain 28 §:n 5 momentti sisältää säännöksiä, joita tulevaisuutta ajatellen ei voida pitää tarkoituksenmukaisina. Kehitysennusteiden mukaan voimakkaana tapahtuva väestön siirtyminen asutuskeskuksiin tulee aiheuttamaan näille kunnille erittäin suuria vaikeuksia oppilaspaikkojen kasvavan tarpeen tyydyttämisessä. Koska kunnat eivät ole tähänkään asti kyenneet hankkimaan riittävää määrää kansakoulun ja kansalaiskoulun tarvitsemia huonetiloja, vaan vuoroluku jatkuu varsin laajana vielä monin paikoin, vaarantuisi peruskoulu-uudistuksen toteutuminen, ellei edelleenkin sallittaisi myös kansalaisyhteisöjen perustamien yksityisoppikoulujen saada valtionapua. Inhimillisiin perusoikeuksiin kuuluvan kasvatuksen vapauden toteutuminen edellyttää, että kansalaisten ja heidän yhteisöjensä perustamalla uusillakin yksityisoppikouluilla on mahdollisuus saada valtionapua, koska tämä perusoikeus muutoin kävisi näennäiseksi. Sitä paitsi tällainen mahdollisuus on välttämätöntä säilyttää sellaisten tupausten varalta, että kunta ei syystä tai toisesta huolehtisi koulun hankkimisesta esimerkiksi asutuskeskuksen nopeasti syntyvään asumalähiöön. Tästä syystä ehdotetaan, että 28 §:n 5 momentti poistetaan.

Edellä olevan perusteella ehdotamme kunoittaen,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

koulujärjestelmän perusteista.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku.

Koulujärjestelmä.

1 §.

Valtakunnallisen koulujärjestelmän tarkoituksena on edistää nuorison koulunkäyntiä niin, että se yhdeksänvuotisen yhtenäisen koulunkäynnin aikana, jonka suorittaminen

on kaikille oppivelvollisille pakollista sen mukaan kuin tässä laissa säädetään, omaksuu yhteiskunnan säilymisen kannalta tärkeänä pidettävän yhtenäisen moraalin ja arvojen järjestyksen, tottuu käyttäytymään vallitsevien hyvien tapojen mukaisesti, saa kaikille kansalaisille välttämättöminä pidettävät tiedot ja taidot ynnä ohjausta opintojen jatkamiseen kykyjensä, taipumustensa ja harras-

tustensa mukaisesti, sekä tämän koulun käynnin päätyttyä voi jatkaa opintojaan erilaisissa joko korkeakoulunopintoihin valmentavissa tai työelämän eri aloille ja eri asteille valmistavissa oppilaitoksissa soveltaen omat edellytyksensä yhteiskunnassa esiintyviin koulutustarpeisiin. Opintojen jatkamiseen yhdeksän kouluvuoden jälkeen yhteiskunta varaa kaikille mahdollisuudet ja tukee nuorten jatko-opiskelua niinkuin tässä laissa ja kustakin oppilaitosmuodosta erikseen säädetään.

2 §.

(1—3 mom. kuten valtiokunnan mietinnössä.)

Valtio voi ylläpitää tai avustaa peruskoulua vastaavia, korvaavia ja peruskoulun oppimäärän osalle rakentuvia kouluja.

Ammatillisten oppilaitosten opetuksen tulee olla niin järjestettyä, että alalle soveltuvilla oppilailla on mahdollisuus joko suoraan opistoasteisista oppilaitoksista tai alemmista portaittain ylempiin siirtyen saavuttaa myös korkeakouluopintojen edellyttämä taso.

3 §.

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Valtioneuvosto voi velvoittaa lääninhallitusta kuultuaan kaksi kuntaa tai useampia kuntia yhteistoimintaan peruskouluopetuksen tai muun kunnan koululaitokseen kuuluvan opetuksen järjestämiseksi.

4 §.

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

2 luku.

Peruskoulu.

5 §.

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Peruskoulun ala-asteella opetetaan kaikille oppilaille pääasiassa samoja yhteisiä aineita. Yläasteella opetetaan kaikille oppilaille yhteisiä aineita (poist.) ja valinnaisia aineita. Yläasteen opetus voi eriytyä joko opintosuunta- tai tasoryhmäperiaatteen pohjalta.

(4 ja 5 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

6 §.

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Peruskoulun opetussuunnitelmaan kuuluu kaikille oppilaille yhteisenä aineena englannin kieli, kuitenkin niin, että ruotsinkielisen peruskoulun opetussuunnitelmaan voi sen sijasta sisältyä toinen kotimainen kieli. Ruotsinkielisissä kouluissa voidaan ala-asteella kaikille yhteisenä aineena opettavan englannin kielen tai toisen kotimaisen kielen lisäksi vapaaehtoisena aineena opettaa myös toista mainituista kielistä niin kuin lähemmin asetuksella säädetään. Peruskoulun yläasteen opetussuunnitelmaan kuuluu oppilaalle valinnaisena aineena se mainituista kielistä, jota hänelle ei opeteta yhteisenä aineena, tai ranskan, saksan tai venäjän kieli. Kunnassa tai useamman kunnan yhteisesti muodostamassa peruskoulupiirissä, jossa on vähintään 10 000 asukasta, peruskoulun opetussuunnitelmaan voi kuulua kaikille oppilaille yhteisenä aineena sekä englannin kieli että toinen kotimainen kieli siten, että osa oppilaista saa englannin kielen ja osa toisen kotimaisen kielen opetusta (poist.). Valtioneuvoston luvalla voi peruskoulun ala-asteen opetussuunnitelmaan kuulua englannin kielen sijasta kaikille oppilaille yhteisenä aineena ranskan, saksan tai venäjän kieli, jolloin yläasteen opetussuunnitelmaan voi kuulua niitä oppilaita varten, jotka opiskelevat valinnaisena aineena toista kotimaista kieltä *tahi ranskan, saksan tai venäjän kieltä*, lisäksi valinnaisena aineena myös englannin kieli. Erityisestä syystä oppilas voidaan vapauttaa yhteisenä aineena opettavan kielen opiskelusta, jolloin hänelle on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vastaavasti muun aineen opetusta. Erityiskoulujen ja -luokkien osalta voidaan, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, poiketa edellä tässä pykälässä olevista säännöksistä.

(3—6 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

7 §.

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

3 luku.

Hallinto.

8 §.

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Aluehallintoviranomaisena toimii lääninhallitus yhteistyössä kansakouluntarkastajien kanssa.

Tämän lain toimeenpanon alueellinen suunnittelu ja kuntien koulusuunnittelun ohjaaminen kuuluu lääninhallitukselle ja lääninhallituksen nimeämälle läänin koulusuunnittelu-toimikunnalle. Toimikuntaan, josta tarkemmin säädetään asetuksella, tulee kuulua kuntien ja eri koulumuotojen edustajia.

9 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

10—12 §.

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

4 luku.

Kunnan koululaitoksen järjestäminen.

13 §.

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

14 §.

Kunnan tulee valmistaa ja viimeistään valtioneuvoston asettaman määräajan kuluessa toimittaa kouluhallituksen tarkastettavaksi kunnan koulusuunnitelma, joka sisältää arvioidun koulutustarpeen perusteella laaditun selvityksen niistä toimenpiteistä, joihin kunta aikoo ryhtyä tässä laissa tarkoitetun kunnan koululaitoksen järjestämiseksi ja koululojensa kehittämiseksi. *Koulusuunnitelmasta on hankittava aluehallintoviranomaisen lausunto.* Kunnan koululaitosta järjestetäessä on (poist.) otettava huomioon kunnassa toimivat koulut, ja on yksityisen oppikoulun omistajalle varattava tilaisuus valita haluaako hän luovuttaa koulunsa varoineen ja velkoineen kunnan haltuun vai käyttää kouluaan kunnan peruskoulua korvaavana kouluna. Koulusuunnitelmasta, jonka pohjalta kunnan kouluohjesääntö laaditaan, tulee ilmetä, miten peruskouluopetus kunnassa järjestetään, mitä muita kouluja ja lastentarhoja kunnan koululaitokseen sisällytetään, mitkä koulut korvaavat kunnan peruskoulua sekä millä tavoin ja missä ajassa koulusuunnitelmaan sisältyvät järjestelyt aiotaan toteuttaa.

15 §.

Valtioneuvoston tulee kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta lukien kou-

luhallituksen esityksestä sekä lääninhallitusta, asianomaisia kuntia ja kuntien keskusjärjestöjä kuultuaan vahvistaa alueelliset toimeenpanosuunnitelmat, joissa määrätään, mihin mennessä alueen kunkin kunnan on toimitettava koulusuunnitelmansa kouluhallituksen tarkastettavaksi ja mistä ajankohdasta lukien kunnan koululaitos on perustettava, sekä annetaan tarvittaessa määräykset kuntien yhteistoiminnasta koulusuunnitelmien laatimisessa ja kouluolojen järjestämisessä. Toimeenpanosuunnitelmat on laadittava siten, että kunnan koululaitos perustetaan maan kaikkiin kuntiin kymmenen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta lukien ja että koulujärjestelmää muutettaessa syrjäisten ja vähävaraisten kuntien oppilaitosten tarve tyydytetään ensisijaisesti.

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

16 §.

Kunnan koululaitoksen järjestämisestä määrätään kunnan kouluohjesäännössä. Ohjesäännön valmistamisesta, hyväksymisestä, vahvistettavaksi alistamisesta ja vahvistamisesta sekä muuttamisesta on voimassa, mitä kansakoulun ohjesäännöstä on säädetty. *Korvaavien koulujen ohjesäännöstä on voimassa, mitä niistä erikseen on säädetty.*

17 §.

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

18 §.

(1—3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

(Poist.)

19 §.

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

20 §.

Milloin (poist.) oppikoulu muutetaan kunnan koululaitokseen kuuluvaksi kouluksi siirretään oppikoulun palveluksessa oleva rehtori, opettaja, muu toimenhaltija ja palveluskuntaan kuuluva, mikäli asianomainen sitä haluaa, vastaavaan virkaan, toimeen tai tehtävään peruskoulussa. Sillä, joka on siirtynyt peruskoulun palvelukseen, on oikeus saada virka-, toimi- tai työsopimussuhteeseen liittyvät oikeudelliset ja taloudelliset edut sellaisina, että ne eivät ole epäedullisempia kuin

hänelle aikaisemmasta virka-, toimi- tai työsuhteesta johtuneet edut.

(Poist.)

21 §.

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun kunnan peruskoulut korvaavaan valtion tai yksityiseen oppikouluun voidaan liittää peruskoulun alimpia vuosiluokkia vastaavia luokkia siten, että tällainen koulu korvaa peruskoulua (poist.) näiden vuosiluokkien osalta. (Poist.)

(4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

22 §.

Jos kouluhallitus tarkastaessaan kunnan koulusuunnitelman on hyväksynyt yksityisen oppikoulun otettavaksi kunnan haltuun tai käytettäväksi kunnan peruskoulua korvaavana kouluna ja yksityisen oppikoulun omistaja ei ole kuuden kuukauden tai kouluhallituksen määräämän pitemmän ajan kuluessa sanotusta hyväksymisestä lukien suostunut tekemään koulusuunnitelmassa edellytettyä ja hyväksytyjen ehtojen mukaista 19 §:ssä tarkoitettua haltuunottosopimusta tai 21 §:n 1 momentissa tarkoitettua sopimusta koulun käyttämisestä kunnan peruskoulua korvaavana kouluna tai sitä ei ole muodostettu 2 §:n 4 momentissa tarkoitetuksi erityisiä tarkoituksia varten toimivaksi kouluksi, koulun tai, milloin se on yliopistoon johtava, koulun keskikouluasteen valtionapu, eläkkeisiin annettavaa valtionapua lukuun ottamatta, voidaan asteittain lakkauttaa.

Tässä pykälässä tarkoitettua hyväksymättä jääneen sopimusesityksen koulun käyttämisestä korvaavana kouluna tulee olla, jotta sen hyväksymättä jättäminen saattaisi johtaa tässä pykälässä tarkoitettuihin seuraamuksiin, ehdoiltaan sellainen, että koulu kykenisi täyttämään sille annetun sivistystehtävän ja että sille jäisi myös taloudellisesti riittävät toimintaedellytykset.

23 §.

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

5 luku.

Peruskoulun valtionavustus.

24 §.

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

25 §.

Kunnalla, joka 19 §:ssä tarkoitettu tavoin ottaa haltuunsa yksityisen oppikoulun peruskoulua vastaavan asteen varoineen ja velkoineen, on oikeus saada valtiolta avustusta ja kuoletuslainaa koulun vkautettujen velkojen maksamiseen soveltuvin kohdin samojen perusteiden mukaan kuin se saisi niitä haltuun otettavan koulun rakennusten hankkimiseen peruskoulua varten, kuitenkin niin, että kuoletuslainaa ei myönnetä valtion antamien lainojen maksamiseen.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Mitä 1 momentissa on säädetty, on soveltuvin kohdin voimassa myös sellaisen keskikouluasteen sisältävän kunnan omistaman yksityisen oppikoulun osalta, joka muutetaan kunnan koululaitokseen kuuluvaksi kouluksi. Jos edellä tarkoitettussa koulussa on lukio, on sen rakennuksiin annettavasta valtionavusta voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty.

Valtiolta saadun lainan maksamiseen myönnetty avustus käytetään lainan lyhentämiseen. (Poist.)

26 §.

Kunta saa vuosina 1969—71 vuotuista valtionapua 90 % niistä peruskoulun todellisista käyttömenoista, jotka johtuvat opettajien ja asuntolanhoitajien laissa määrätyistä palkoista ja niistä menevistä työnantajan sosiaaliturvamaksuista sekä heidän virkamaksoistaan samoin kuin kouluhallituksen hyväksymän tason mukaisista vahtimestarien, talonmiesten, siivoojien ja ruoanjakajien sekä opetuksen ohjaajien, koulupsykologien, koulusosiaalityöntekijöiden palkoista ja sosiaaliturvamaksuista, oppilasasuntoloista sekä oppilaiden majoituksesta ja kyydityksestä ja sen lisäksi 3 momentissa tarkoitetuista muista käyttömenoista valtionapua 24 §:n 3 momentissa tarkoitettua kantokikylokituksen mukaan seuraavasti:

1 luokassa	95 %
2 „	85 %
3 „	75 %
4 „	65 %
5 „	55 %
6 „	45 %
7 „	35 %
8 „	25 %
9 „	15 %
10 „	5 %

(Poist.)

Opetusministeriö voi myöntää 1, 2 tai 3 kantokikylokkiaan kuuluvalla kunnalle lisäavustusta 1 momentissa tarkoitettuihin menoihin, mikäli kunnalle koulumenoista aiheutuva rasitus muuten tulisi kohtuullista raskeammaksi.

(Poist.)

Edellä 1 momentissa tarkoitetuiksi valtionapuun oikeuttaviksi muiksi käyttömenoina luetaan:

1) omien peruskoulurakennusten ja peruskoulun käytössä olevien valtion rakennusten ne todellisten kunnossapitokustannusten perusteella arvioidut kunnossapitomenot, jotka valtioneuvosto vuosittain vahvistaa erilaisille opetushuoneille ja oppilasasuntoloille, sekä hyväksyttävän määräiset vuokramaksut huoneistoista, joita asianomaisella luvalla käytetään peruskoulun opetushuoneina tai oppilasasuntoloina; ja

2) muut peruskoulun käyttömenot, joiden oppilasta kohden lasketun määrän valtioneuvosto vuosittain todellisten keskimääräisten kustannusten perusteella vahvistaa asutuksen rakenteen puolesta erityyppisiä kuntia varten ja joihin ei lueta rakennuspääoman korkoa ja kuoletusta, velkojen korkoja ja kuoletuksia, oppilaiden terveydenhoidon ja hampaanhoidon eikä kesäsiirtolain kustannuksia.

Milloin peruskoulu on kahden tai useamman kunnan yhteinen, valtionapua myönnettäessä kunkin kunnan osuudeksi koulun käyttömenoista katsotaan sen oppilasmäärää vastaava osuus koulun koko oppilasmäärästä.

Mitä 1—4 momentissa on säädetty, on vastaavasti voimassa niistä kustannuksista, jotka kunnalle aiheutuvat peruskouluopetuksen järjestämisestä 21 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Kunnalla on oikeus saada valtionapua niistä hyväksyttävän määräisistä menoista, jotka sen on maksettava korvaavan koulun kiinteistön ja irtaimiston käyttämisestä sopimuksen mukaan kunnan peruskoulun tarpeisiin. Asetuksella säädetään, mikä osa 21 §:ssä tarkoitettua yksityisen oppikoulun menoista luetaan peruskoulua vastaavien luokkien osalle silloin, kun koulu käsittää myös lukion.

Sen lisäksi, mitä edellä tässä pykälässä on säädetty, voidaan kunnalle erityisiä peruskoulutointa edistäviä tehtäviä varten antaa ylimääräistä avustusta tulo- ja menoarvioon erikseen otetusta määrärahasta.

Edellä 1 (poist.) momentin mukaan määräytyvästä valtionavusta on vähennettävä ne

avustussuoritukset, jotka kunta on maksanut muulle yksityiselle oppikoululle kuin 21 §:ssä tarkoitettulle siinä koulua käyneiden oppivelvollisten osalta.

Milloin kunta 11 §:n mukaan on velvollinen perustamaan virkoja vähemmistökielisiä kouluja ja lastentarhoja koskevia tehtäviä varten, on kunnalla oikeus saada näiden virkojen ylläpitämiseen valtionapua 90 prosenttia tarpeellisten palkkausmenojen määrästä.

27 §.

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Tämän lain mukaista peruskoulua tai sen osaa vastaavaksi järjestetyn muun kuin 21 §:n 3 momentissa tarkoitettua yksityisen koulun menoihin annetaan valtionapua yksityisoppikoulujen valtionavusta voimassa olevan lain mukaisesti, jos koulu maan opetustoimen kannalta tärkeän koulukokeilun vuoksi tai paikkakunnan kielellisen vähemmistön koulutustarpeen tyydyttämiseksi taikka muun syyn vuoksi on tarpeellinen. Avustusta alkoon myönnettäkö, jos koulua ylläpidetään taloudellisen voiton saavuttamiseksi tai jos se perii oppilailta muita tai suurempia maksuja kuin avustusehdoissa on sallittu. Oikeuden tässä momentissa tarkoitettua valtionavun saamiseen myöntää valtioneuvosto.

Jos kunta ennen peruskoulujärjestelmään siirtymistä järjestää oppikoulua käyville oppivelvollisille oppilaille sellaisia sosiaalisia etuja kuin kansakoulussa annetaan tai maksaa vähävaraisten oppivelvollisten lasten puolesta koulun oppilasmaksun, on kunta oikeutettu saamaan näihin menoihinsa valtionapua samojen perusteiden mukaan kuin kansakoulumenoihinsa. Sopimuksen tässä momentissa tarkoitettujen etujen järjestämisestä tekee yksityisen oppikoulun puolesta koulun ylläpitäjä ja valtion oppikoulun puolesta koulun rehtori. Vanhempainneuvoston asiana on valvoa, että tässä momentissa tarkoitettu toiminta on asianmukaisella tavalla järjestetty.

6 luku.

Erinäisiä säännöksiä.

28 §.

(1—4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

(Poist.)

Erityisestä syystä valtionapu voidaan kuitenkin 4 (*poist.*) momentin säännösten estämättä antaa yksityisen oppikoulun ylläpitäjälle. Luvan valtion avun antamiseen (*poist.*) myöntää opetusministeriö.

29 §.

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

30 §.

Lapsen koulunkäynnistä vieraan kunnan peruskoulussa tai sitä korvaavan *valtion tai*

Helsingissä 13 päivänä maaliskuuta 1968.

Anna-Liisa Linkola.

Yhdyn edellä olevaan vastalauseeseen muilta kuin 6 §:n ja siihen liittyvien perustelujen kohdalta.

Helsingissä 13 päivänä maaliskuuta 1968.

Pentti Sillantaus.

Yhdyn edellä olevaan vastalauseeseen muilta kuin 1 ja 6 §:n ja niihin liittyvien perustelujen kohdalta.

Helsingissä 13 päivänä maaliskuuta 1968.

Kristian Gestrin.

II.

Esityksensä perusteluissa hallitus toteaa, että vieraiden kielten taito kansainvälisen yhteistyön kasvaessa on saanut erittäin suuren merkityksen ja että kehityksen tasolla pysyminen edellyttää pienten kansojen jäseniltä kielitaitoa. Kun vieraiden kielten taito näihin aikoihin saakka on katsottu tarpeelliseksi lähinnä vain korkeakouluopintoihin aikovalle, on sitä nyt ruvettu pitämään kaikille tarpeellisenä, hallitus huomauttaa. Tämän ilmausta on ollut vieraiden kielten liittäminen kansa- ja kansalaiskoulujen opetusohjelmiin myös meidän maassamme, samoin vanhempien pyr-

yksityisen oppikoulun peruskoulua vastaavalla luokalla lapsen kotikunta on velvollinen suorittamaan korvausta vieraalle kunnalle opetusministeriön määräämien perusteiden mukaan. Perusteet on määrättävä siten, että korvaus vastaa likipitään niitä todellisia lisäkustannuksia, jotka koulunkäynti on aiheuttanut vieraalle kunnalle.

31—33 §.

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

tenkin on asetettava lukioon pääsyn ehdoksi lukion opetuksen järjestämismahdollisuuksien ja toisen kotimaisen kielen aseman vuoksi. Näin ollen joudutaan määräämään peruskoulun yläasteen opetussuunnitelman valinnaisen aineen opiskelu lukioon pääsyn edellytykseksi. Tällaista tilannetta ei olisi syntynyt, mikäli hallitus, johtopäätöksenä omista kielen opetuksen tärkeyttä korostavista havainnoistaan, olisi ehdottanut peruskoulun opetussuunnitelmaan otettavaksi kaksi oppilaille vierasta kieltä. Tällainen mielestämme oikea ratkaisu olisi myös tehnyt tarpeettomaksi erikoismääräysten antamisen maamme ruotsinkielisten peruskoulujen kielten opetuksen ohjelmasta.

Yhdymme peruskoulun kielten opetuksesta käydyssä keskustelussa esiintuotuun käsitykseen, että Suomen kaltaisessa pienessä maassa, jossa kotimaisilla kielillä on kantavuutta vain rajoitetuilla alueilla, on luonnollista ja välttämätöntä, että opetussuunnitelmaan jo peruskoulussa sijoitetaan kaksi pakollista oppilaille vierasta kieltä. Toisen niistä tulisi olla maailmankieli, ja toisen taas ympäröivän tai lähimmän kulttuuripiirin kieli. Maailmankielenä olisi englanti yleensä sopivin, mutta liiallisen yksipuolisuuden välttämiseksi olisi valtioneuvoston luvalla voitava vaihtoehtoisesti ottaa opetussuunnitelmaan ranskan, saksan tai venäjän kieli. Toisena oppilaille yhteisenä aineena olisi suomenkielisissä kouluissa ruotsi ja ruotsinkielisissä suomi.

Emme usko, että ehdottamamme kielten opetuksen ohjelman toteuttaminen kohtaisi voittamattomia vaikeuksia käytännössä. Yli puolet nuorisostamme käy jo nyt tulevaan peruskouluun sulautuvaa keskikoulua, jossa oppilaille annetaan opetusta äidinkielessä, toisessa kotimaisessa kielessä sekä ainakin yhdessä maailmankielessä. Siirtyminen keskikouluun lisääntyy vuodesta toiseen kouluolojen kehittyessä ja on erällä paikkakunnilla käynyt jo niin yleiseksi, että keskikoulun oppilases on lähes karsimaton. Kansa- ja kansalaiskouluissamme annetaan jo yleisesti opetusta yhdessä ja joissakin tapauksissa kahdessa oppilaille vieraassa kielessä. Kielten opetus on siis jo nykyisen koulujärjestelmän puitteissa voimakkaasti voittamassa alaa, ja kehitys kulkee meillä samaan suuntaan kuin monissa muissa sellaisissa maissa, joissa kotimainen kieli on alueeltaan rajoitettu. Tätä kehitystä ei ole syytä keskeyttää eikä kielten ope-

tuksen tasoa alentaa. Näin tapahtuisi, jos hallituksen esityksen mukainen suunnitelma kielten opetuksen järjestämiseksi peruskoulussa toteutettaisiin.

Kielipedagogit ovat korostaneet, että jokainen ihminen voi oppia vieraita kieliä, jos hän joutuu niiden kanssa tekemisiin oikeassa iässä ja oikealla tavalla. He tähdentävät, että kielten opetus olisi aloitettava varhaisessa peruskouluiässä ja että peruskoulussa olisi luovuttava nykyisen keskikoulun teoriavoitosesta opetuksesta ja pyrittävä nykyaikaisin opetusmenetelmin ja monin uusin apuvälinein antamaan oppilaille se käytännön kielitaito, mikä heille — ja maallemme — tämän päivän maailmassa on välttämätön.

Valtakunnallisesti katsottuna on erittäin tärkeää, että kielten opetuksen ongelmalle löydetään oikea ja riittävän kaukonäköinen ratkaisu. Mielestämme tämä ei ole mahdollista, ellei yhteisiksi eli palkollisiksi aineiksi säädetä kahta oppilaille vierasta kieltä, yhtä maailmankieltä ja toista kotimaista kieltä. Yhden kielen vaihtoehto asettaa maamme ennen pitkää onnettoman valinnan eteen. Joko meille elintärkeät läheiset yhteydet muihin pohjoismaihin heikkenevät tai mahdollisuutemme ottaa tehokkaasti osaa laajempaan kansainväliseen yhteistyöhön huononevat. Koska päinvastoin on syytä vahvistaa maamme asemaa pohjoismaisena valtiona sekä samanaikaisesti taata välttämättömät edellytykset kansamme osallistumiselle kansainväliseen yhteistyöhön, ehdotamme,

että sivistysvaliokunnan mietinnön perusteluista poistettaisiin sivulla 3 oleva kappale, joka alkaa sanoilla "Valiokunta on kiinnittänyt" ja päättyy sanoihin "esitysten antamista eduskunnalle", sekä

että lakiehdotuksen 6 § hyväksyttäisiin seuraavassa muodossa:

6 §.

Peruskoulun opetussuunnitelmaan tulee sisältyä, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, uskontoa, ympäristöoppia, äidinkieltä, englannin kieltä, toista kotimaista kieltä, historiaa, yhteiskuntaoppia, kansalaistaitoa, matematiikkaa, fysiikkaa, kemiaa, luonnonhistoriaa, maantietoa, liikuntaa, kuvaamataittoa, musiikkia, käsityötä, kotitaloutta sekä elinkeinoelämää keskeisesti liittyviä, ammatin-

valinnan edellytyksiä lisääviä oppiaineita ja käytännöllisiä harjoituksia. (Poist.) Peruskoulun opetussuunnitelmaan voi kuulua kasvatukselliseen ja opetukselliseen ohjaukseen sekä ammatinvalinnan ohjaukseen varattuja tunteja.

Peruskoulun yläasteen opetussuunnitelmaan voi valinnaisena aineena kuulla ranskan, saksan tai venäjän kieli. Valtioneuvoston luvalla voidaan peruskoulupiirissä ottaa opetusohjelmaan osalle oppilaista englannin kielen sijasta jokin edellä valinnaisiksi säädetystä kielistä.

Helsingissä 13 päivänä maaliskuuta 1968.

Arvo Salo.
Heikki Hasu.
Georg Backlund.

Allekirjoittanut, joka sivistysvaliokun-
nassa ei ottanut osaa lakitekstin 6 §:n rat-
kaisevaan käsittelyyn eikä niin ollen ole

Helsingissä 13 päivänä maaliskuuta 1968.

Evald Häggblom.

Biologia, oppi elämästä, on maailmankuvaa olennaisesti rakentava aine, ja sen opettamista peruskoulun ala-asteelta lähtien on pidettävä tärkeänä. Biologia on käsitteenä laaja-alaisempi ja nykyaikaisia käsityksiä ja tarpeita paremmin vastaava sana kuin hallituksen esityksensä 6 §:ssä käyttämä "luonnonhistoria". Biologia sisältää mm. luonnonhistorian, mutta esimerkiksi tieto ihmisestä

Helsingissä 13 päivänä maaliskuuta 1968.

Arvo Salo.
Kristian Gestrin.
Beorg Backlund

jolloin englannin kielen tulee liittyä opetus-
suunnitelmaan valinnaisena aineena.

(Poist.) Oppilas voidaan vapauttaa kielen opiskelusta, jonka edellytykset häneltä puuttuvat, jolloin hänelle on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vastaavasti muun aineen opetusta. Erityiskoulujen ja -luokkien osalta voidaan, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, poiketa edellä tässä pykälässä olevista säännöksistä.

(4—7 mom. kuten 3—6 mom. valiokunnan mietinnössä.)

Pentti Sillantaus.
Kristian Gestrin.
Impi Lukkarinen.

voinut esittää vastalauseita lakitekstin osalta, yhtyy edelläolevaan vastalauseeseen perustelujen osalta.

III

ja elämän perusteista on luontevammin annettavissa, jos käytetään sanaa biologia, jota myös alan opettajat ovat suositelleet.

Näillä perusteilla ehdotamme,

että hallituksen esityksen 6 §:ssä
oleva sana "luonnonhistoria" korvattai-
siin sanalla "biologia".

**Impi Lukkarinen.
Pentti Sillantaus.
Heikki Hasu.**

IV

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi koulujärjestelmän perusteista on nyt sivistysvaliokunnan käsittelyn jälkeen saanut muodon, jota allekirjoittanut ei voi hyväksyä 7 ja 9 pykälien osalta.

Peruskoulun yläasteen perustamishotot säädetään lain 7 §:n 3 momentissa. Hallitus esittää tätä koskevan oppilasluvun säädettäväksi asetuksella. Sivistysvaliokunta ehdottaa asetuksen poikkeussäännökset otettavaksi lakiin, jolloin asetus jää tältä osin voimattomaksi. Erityisen vaikeaksi muodostuu tilanne, jos lailla säädetään myös kunnan pienuus sellaiseksi syyksi, joka antaa oikeuden asetuksessa säädetyistä ehdoista poikkeamiseen. Tämä johtaa peruskoulun yläasteen perustamiseen niin pienille oppilasmäärille, ettei kouluun saada riittävästi pysyviä opettajavirkoja eikä oppilaille voida tarjota samanlaisia valinnan mahdollisuuksia kuin isommissa kouluissa. Jos laki saa tässä momentissa valiokunnan ehdottaman muodon, pieniä kuntia ei saada koulun kehittämisen kannalta välttämättömään yhteistyöhön, vaan suunniteltu peruskoulu jää käytännössä suuressa osassa maata toteuttamatta. Edellä olevan perus-

teella tulisi 7 §:n 3 momentista poistaa sanat
"kunnan pienuuden".

Lain 9 §:n kohdalla hallitus esittää, että kunnan koululaitoksen opettajat saisivat tähänastiseen tapaan itse valita edustajansa koululautakuntaan. Valiokunta ehdottaa, että kunnallisvaltuuston tulisi valita myös opettajien edustajat. Jos laki säädetään valiokunnan ehdotuksen mukaisesti, politisoituu opettajien edustus, eikä tällöin ole takeita siitä, että ammattikunnan parhaat asiantuntijat saadaan koululautakuntaan. Tämä olisi kuitenkin erityisesti nyt siirtymävaiheessa välttämätöntä. Kansakoululautakuntien nykyiset opettajaedustajat ovat yleensä epäpoliittisia henkilöitä, ja he ovat saaneet koko ammattikuntansa kannatuksen. Kun asiantuntemus valintaa tehtäessä ei muodostukaan määrääväksi tekijäksi, aiheutuu siitä vahinkoa koko kunnan koululaitokselle. Lain 9 § olisikin hyväksyttävä hallituksen esittämässä muodossa.

Edellä esitetyn perusteella ehdotan kun-
nioittaen,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

koulujärjestelmän perusteista.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1-6 §.

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

7 &

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Peruskoulun yläasteen piiriä alkoon muodostettako, jollei sitä harvan asutuksen, vaikeiden liikenneolojen (poist.) tai muiden sellaisten olosuhteiden vuoksi ole katsottava tarpeelliseksi, niin pieneksi, ettei siinä ole asetuksella säädettävää määrää kouluun pantavia lapsia. Milloin piiri muodostetaan sanot-

Helsingissä 13 päivänä maaliskuuta 1968.

Armas Leinonen.

V

Hallituksen esitys n:o 44 laiksi koulujärjestelmän perusteista sisältää säännökset siirtymäkautta varten koulunuudistuksen käyntiinsaattamiseksi yhtenäiskouluperiaatteiden pohjalla. Lain käsittelyn yhteydessä on ilmennyt vaikeuksia toimeenpanon kannalta tärkeiden säännösten säätämisessä, nimenomaan sen vuoksi, että monet uudistukseen liittyvät tärkeät asiayhteydet ovat vielä selvittämättä ja kouluhallinnon osaltakin uudistamatta. Niin ikään uudistukseen liittyvä koulukokeilu on vasta alkuaikallaan, joten säännösten tulisi luoda edellytykset myös vertailevalle kokeilulle. Valtakunnallisen koulunuudistuksen toteuttamisessa on lähtökohtana pidettävä sitä toteuttamisjärjestystä, jonka eduskunta on lausunut, että "uutta koulujärjestelmää toteutettaessa syrjäisten ja vähävaraisten seutujen oppilaitosten tarve tyydytetään ensisijaisesti ja että nykyistä oppikoululaitosta uuteen koulujärjestelmään nivelletessä en toimintamahdollisuudet käytetään hyväksi." Kun harvaan asutuilla seuduilla lakiesityksen mukaisen koulunuudistuksen toteuttaminen sisältää monia käytännöllisiä vaikeuksia, olisi erikoisesti huolehdittava siitä, ettei maaseutukoulujen opetuksellinen taso jää heikommaksi ja rajoita etenemismahdollisuuksia jatko-opinnoissa ja tasoryhmittelyn vaihtoehtona olisi tutkittava erityyppä opintosuuntajakoa.

Kun lakiesityksen mukaan uudistuksen toteuttamisaika säädetään 10 vuodeksi, katson, ettei ole olemassa edellytyksiä näin nopealle toteuttamiselle, sillä kuntakohtaiset selvitykset ja pienten kuntien yhteistoimintaedellytykset ovat suorittamatta ja aluehallinnon järjestäminenkin vie oman aikansa. Lisäksi opettajakysymys muodostuu pulmalliseksi, ellei ennen lain soveltamista ryhdytä kiireellisiin toimenpiteisiin opettajapätevyyksien, opettajien asemaa koskevien kysymysten ja opettajavalmistuksen järjestämiseksi ja uudistamiseksi.

Kun 15 §:n 3 momentti tekee mahdolliseksi valtioneuvoston luvalla, kouluhallituksen esityksestä, muuttaa alueellisesta toimeenpanosuunnitelmasta poiketen koulunuudistuksen toteuttamisen kunnassa ennen suunnitelman mukaista vuoroa, voisi tämä johtaa siihen, että varakkaammat kunnat ja kunnat, joissa jo nyt 75—80 % ikäluokasta pääsee

oppikouluun, saisivat oikeuden maksuttoman koulun toteuttamiseen ja näin ollen heikommassa asemassa olevat kunnat joutuisivat yhä epäedulliseen asemaan toteuttamiseen nähden, koska määrärahojen puute tulee rajoittamaan uudistusten toteuttamista. Tämän johdosta katson, että toteuttamisaika olisi säädettävä 20 vuodeksi ja pidettävä kiinni eduskunnan lausumasta toteuttamisjärjestyksen periaatteesta, joten kyseinen 15 §:n 3 momentti olisi poistettava.

Valiokunnan enemmistön tekemä lisäys kouluneuvoston oppilasjäsenyydestä on mielestäni peruskoulun oppilaiden ikärakenteen huomioonottaen riittämättömästi perusteltu.

Uudistuksen siirtymäkauden aikana joutuvat oppilaat eri kunnissa koulukustannuksiin nähden eri asemaan. Näin ollen olisi oppivelvollisuusikäisten sosiaalisia etuuksia koskevat säännökset ulotettava koskemaan kaikkia oppivelvollisia jo tämän lain säännöksillä.

Edellä esitettyyn viitaten ehdotan,

että käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen 5, 8, 9, 12, 15 ja 27 § hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

5 §.

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Peruskoulun ala-asteella opetetaan kaikille oppilaille pääasiassa samoja yhteisiä aineita. Yläasteella opetetaan kaikille oppilaille yhteisiä aineita (poist.) ja valinnaisia aineita. Yläasteen opetus voi eriytyä joko opintosuunnitella tai tasoryhmäperiaatteen pohjalta.

(4 ja 5 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

8 §.

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Aluehallintoviranomaisena toimii lääninhallitus yhteistyössä kansakouluntarkastajien kanssa.

Tämän lain toimeenpanon alueellinen suunnittelu ja kuntien koulusuunnittelun ohjaaminen kuuluu lääninhallitukselle ja lääninhallituksen nimeämälle läänin koulusuunnittelutoimikunnalle. Toimikuntaan, josta tarkemmin säädetään asetuksella, tulee kuulua kuntien ja eri koulumuotojen edustajia.

9 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

12 §.

Kunnan koululaitokseen kuuluvalla koululla, jolla ei ole omaa johtokuntaa, tulee olla kouluneuvosto, johon kunnallisvaltuusto valitsee lähinnä oppilaiden vanhempien keskuudesta viisi jäsentä toimikauttaan vastaavaksi ajaksi. Lisäksi kouluneuvostoon kuuluu jäsenenä yksi tai kaksi opettajiston keskuudestaan valitsemaa edustajaa. (poist.) Kunnan kouluohjesäännössä voidaan kuitenkin määrätä, että kahdella tai useammalla peruskoululla on yhteinen kouluneuvosto. Kouluneuvoston tehtävänä on ylläpitää ja edistää yhteyksiä koulun ja kotien välillä, valvoa koulun toimintaa sekä tarvittaessa tehdä ehdotuksia koulun johtajalle, koululautakunnalle tai muulle kouluviranomaiselle sekä suorittaa ne muut tehtävät, jotka sille asetuksen tai kouluohjesäännön mukaan kuuluvat. Muutoksenhausta kouluneuvoston päätökseen säädetään asetuksella.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

15 §.

Valtioneuvoston tulee kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta lukien kouluhallituksen esityksestä sekä asianomaisia kuntia ja kuntien keskusjärjestöjä kuultuaan vahvistaa alueelliset toimeenpanosuunnitelmat, joissa määrätään, mihin mennessä alueen kunkin kunnan on toimitettava koulusuunni-

Helsingissä 13 päivänä maaliskuuta 1968.

Kerttu Saalasti.

telmansa kouluhallituksen tarkastettavaksi, ja mistä ajankohdasta lukien kunnan koululaitos on perustettava, sekä annetaan tarvittaessa määräykset kuntien yhteistoiminnasta koulusuunnitelmien laatimisessa ja kouluolojen järjestämisessä. Toimeenpanosuunnitelmat on laadittava siten, että kunnan koululaitos perustetaan maan kaikkiin kuntiin kahdenkymmenen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta lukien ja että erityistä huomiota kiinnitetään vähävaraisten ja syrjäisten kuntien kouluolojen kehittämiseen.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

(Poist.)

27 §.

(1—3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Jos kunta ennen peruskoulujärjestelmään siirtymistä järjestää oppikoulua käyville oppivelvollisille oppilaille sellaisia sosiaalisia etuja kuin kansakoulussa annetaan tai maksaa vähävaraisten oppivelvollisten lasten puolesta koulun oppilasmaksun, on kunta oikeutettu saamaan näihin menoihinsa valtionapua samojen perusteiden mukaan kuin kansakoulumenoihinsa.

Sopimuksen 1 momentissa tarkoitettujen etujen järjestämisestä tekee yksityisen oppikoulun puolesta koulun ylläpitäjä ja valtion oppikoulun puolesta sen rehtori.

Kouluneuvoston asiana on valvoa, että 1 momentissa tarkoitettu toiminta on asianmukaisella tavalla järjestetty.